ECLI:LV:ADAT:2024:0117.A420254821.11.S
Lieta Nr.A420254821, AA43-0052-24/13

Administratīvā apgabaltiesa
SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā
Rīgā 2024.gada 17.janvārī

Tiesa šādā sastāvā: tiesnese referente Sanita Kanenberga, tiesneši Inga Juhņeviča-Knoka un Ojārs Priedītis

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.3.apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku, sakarā ar /pers. A/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 9.novembra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ministru kabinets 2021.gada 9.oktobrī izdeva rīkojumu Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (turpmāk – rīkojums), kas stājās spēkā 2021.gada 9.oktobrī un zaudēja spēku 2022.gada 1.martā. Rīkojuma 5.3.apakšpunkts noteica, ka valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas no 2021.gada 15.novembra savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņiem ir vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts.

[2] Nepiekrītot rīkojuma 5.3.apakšpunktam, pieteicēja /pers. A/ vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par rīkojuma 5.3.apakšpunkta atcelšanu. Rīkojumam zaudējot spēku 2022.gada 1.martā, pieteicēja grozīja prasījumu, lūdzot tā 5.3.apakšpunktu atzīt par prettiesisku.

Pieteikums un pieteikuma grozījumi pamatoti ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[2.1] Pieteicēja kopš 2006.gada 1.septembra pilda darba pienākumus /Nosaukums A/ kā skolas medicīnas māsa. Ar rīkojuma 5.3.apakšpunktu pieteicējai ir uzlikts pienākums uzrādīt darba devējam Covid-19 vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu. Pretējā gadījumā pieteicēja savus darba pienākumus vairs nav tiesīga veikt ne klātienē, ne attālināti, tādējādi tiek atstāta bez darba samaksas.

[2.2] Pieņemot rīkojuma 5.3.apakšpunktu, Ministru kabinets ir pārkāpis likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmajā daļā noteikto deleģējumu. Ministru kabineta tiesības, izsludinot ārkārtējo situāciju, ir noteiktas minētā likuma 8.pantā, kur nav norādītas Ministru kabineta tiesības noteikt darba pienākumu veikšanas ierobežojumus valsts pārvaldes un pašvaldības institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbiniekiem un amatpersonām, tādējādi Ministru kabinets ir nepamatoti ierobežojis Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 106.pantā noteiktās pamattiesības ikvienam cilvēkam brīvi izvēlēties nodarbošanos atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.

Tāpat Ministru kabinetam nav noteikts pilnvarojums ierobežot Darba likumā noteiktās darbinieku un darba devēju tiesības, kā arī uzlikt darbiniekiem un darba devējiem papildu pienākumus, turklāt pasliktinot darbinieka tiesisko stāvokli. Turklāt arī no Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrās daļas kopsakarā ar 3.panta pirmajā daļā ietverto deleģējumu Ministru kabinetam nav dots tiešs un nepārprotams pilnvarojums noteikt iedzīvotāju obligātu vakcināciju.

[2.3] Ar rīkojuma 5.3.apakšpunktu Ministru kabinets ierobežo arī Satversmes 95., 96., 106. un 111.pantā noteiktās personu pamattiesības, būtībā liekot personai izvēlēties starp diviem pamattiesību pārkāpumiem no valsts puses, taču šāds pilnvarojums Ministru kabinetam Satversmē nav noteikts.

Latvija ir pievienojusies arī 1997.gada 4.aprīļa Ojvedo Konvencijai par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā – Konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu, kuras 5.pants noteic, ka jebkādu ar veselību saistītu darbību drīkst veikt tikai ar attiecīgās personas brīvprātīgu un apzinātu piekrišanu. Tostarp minētās konvencijas 24.pants paredz, ka personai, kurai medicīniskas iejaukšanās dēļ nodarīts pārmērīgs kaitējums, ir tiesības saņemt taisnīgu kompensāciju. Latvijā šāds mehānisms Covid-19 pandēmijas sakarā nav noteikts.

Tāpat arī Eiropas Padomes Bioētikas Komisija savā 2021.gada 4.maija paziņojumā par cilvēktiesību apsvērumiem attiecībā uz „vakcīnu pasēm" un līdzīgiem dokumentiem ir norādījusi, ka vakcinācijas un pārslimošanas sertifikātu izmantošana nemedicīniskiem nolūkiem, neparedzot citas alternatīvas, piemēram, negatīvi testi, izraisa virkni problēmjautājumu saistībā ar potenciāliem cilvēktiesību pārkāpumiem.

Eiropas Savienībā četrām atļautajām vakcīnām uz gadu izsniegtās tirdzniecības atļaujas nozīmē, ka joprojām nav visaptverošu klīnisko datu un joprojām ir nepieciešami papildu dati.

[2.4] Pieņemot rīkojumu, Ministru kabinets ir pieļāvis diskriminējošus apstākļus valsts un pašvaldību (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbiniekiem un amatpersonām attiecībā pret pārējiem darbiniekiem, kuriem bez vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta uzrādīšanas tostarp pastāv iespēja uzrādīt arī negatīva testa rezultātu, ja darba devējs izvirza šādas epidemioloģiskās drošības prasības. Šādu atšķirīgu attieksmi Ministru kabinets nav pamatojis un paskaidrojis ne anotācijā, ne publiski.

[2.5] Konkrētais pamattiesību ierobežojums nav noteikts likumā, bet gan uz likuma pamata izdotajā vispārīgajā administratīvajā aktā, kuru Ministru kabinets var izdot tikai, pamatojoties uz likumā noteikto pilnvarojumu, nepārsniedzot pilnvarojumā noteiktās robežas. Taču Ministru kabinetam ne Satversmē, ne likumā netiek piešķirtas pilnvaras noteikt cilvēka pamattiesību jautājumus, tādēļ Ministru kabinets ir pārkāpis savu pilnvaru robežas.

Saskaņā ar Satversmes 116.pantu ar likumu var ierobežot tikai Satversmes 96., 97., 98., 100., 102., 103., 106. un 108.pantā noteiktās cilvēka pamattiesības. Taču ar rīkojuma Nr.720 5.3.apakšpunktu tiek pārkāpts Satversmes 91.pantā noteiktais diskriminācijas aizliegums, kuru, ja nav iespējams ierobežot ar likumu, vēl jo vairāk nav iespējams ierobežot arī Ministru kabinetam.

[2.6] Ir daudz zinātnisku neskaidrību par vakcīnu iedarbību un ietekmi uz cilvēka organismu ilgtermiņā, par ko savukārt atbildību nevar uzņemties neviens mediķis, ne arī Ministru kabinets. Līdz ar to šādu atbildību nevar uzņemties arī persona, kurai ar rīkojuma 5.3.apakšpunktu tiek liegts pelnīt iztiku un uzturēt savu ģimeni, kā arī veicot savu darbu sniegt sabiedrībai pakalpojumus un maksāt nodokļus valstij. Ja minētā rīkojuma 5.3.apakšpunkta nebūtu,

pieteicēja joprojām atbilstoši darba devēja rīkojumiem varētu veikt darbu attālināti, kā tas bija līdz šim kopš ārkārtējās situācijas izsludināšanas no 2020.gada 13.marta. Turklāt darba devējam nav bijuši iebildumi pret paveikto darbu.

Nav izvērtēts rīkojuma 5.3.apakšpunkta samērīgums, proti, kādu labumu no minētā ierobežojuma gūst sabiedrība, ņemot vērā, ka tajā pašā laikā privātajā sektorā darbinieki var turpināt veikt darba pienākumus, izvairoties no noteiktā pienākuma, kā rezultātā netiek sasniegts izvirzītais mērķis.

[2.7] Ar Covid-19 vairāk inficējas un slimo vakcinētas personas. Ierobežot Covid-19 vīrusa izplatību var arī ar mazāk ierobežojošiem, bet tikpat efektīviem līdzekļiem, piemēram, testēšanu, distances ievērošanu, personīgo higiēnu un individuālās aizsardzības līdzekļiem.

[2.8] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 66.panta otro daļu cilvēktiesību ierobežojums, kas adresātam atņem tiesības pēc būtības, nav samērīgs.

[2.9] Kā redzams no šobrīd valstī esošās epidemioloģiskās situācijas, tad obligāta prasības pēc vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta darba pienākumu pildīšanai kā klātienē tā attālināti nav sevi attaisnojusi, jo jau vairākus mēnešus pēc kārtas vairāk inficējas un slimo vakcinētās, nekā nevakcinētās personas.

[2.10] Nav patiess Veselības ministrijas apgalvojums, ka vakcīnas pret Covid-19 ir pārbaudītas un ir veikti visi nepieciešamie klīniskie pētījumi par to drošumu. Eiropas Zāļu aģentūras tīmekļvietnē nav apgalvots, ka vakcīnas ir pārbaudītas, gluži pretēji Eiropas Zāļu aģentūra norāda, ka vakcīnas tiek pārbaudītas. Ievērojot minēto, vakcīnas nevar tikt atzītas par drošām pirms klīniskie pētījumi nav pabeigti.

[2.11] Veselības ministrijas norāde, ka vakcinācija palīdz samazināt sabiedrībā valdošās šaubas par vakcīnu drošumu, liecina par to, ka viens no rīkojuma uzdevumiem ir pieteicējas piespiešana ar savu piekrišanu reklamēt zinātniski nepamatotas ārzemju preces. Pieteicēja godīgi pilda savu pilsonisko pienākumu un nemaldina ar savu piemēru Latvijas sabiedrību.

[3] Ministru kabinets un tā pārstāve Veselības ministrija rakstveida paskaidrojumos pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt.

[4] Ar Administratīvās rajona tiesas 2022.gada 9.novembra spriedumu pieteicējas pieteikums noraidīts. Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] Tiesas vērtējumā pieteicējas iebildumi par Ministru kabineta kompetenci, izdodot rīkojumu un nosakot 5.3.apakšpunktā ietverto ierobežojumu, nav pamatoti, jo nav konstatējams Ministru kabineta kompetences pārkāpums.

Saskaņā ar Satversmes 64.pantu likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kura ir pieņēmusi likumu „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli", ko izsludinājis Valsts prezidents. Atbilstoši šī likuma 2.pantam tas nosaka kārtību, kādā izsludina un atceļ īpašu tiesisko režīmu – ārkārtējo situāciju vai izņēmuma stāvokli –, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības, to ierobežojumus, īpašos pienākumus un tiesiskuma nodrošināšanu šo tiesisko režīmu spēkā esamības laikā. Saskaņā ar minētā likuma 5.panta pirmo daļu ārkārtējo situāciju izsludina Ministru kabinets.

Tātad saskaņā ar tiesību normām Ministru kabinetam ir tiesības un kompetence ārkārtējās situācijas izsludināšanā, kas atbilst arī Valsts prezidenta 2020.gada 23.marta paziņojuma Nr.8 „Valsts konstitucionālo orgānu darbības pamatprincipi ārkārtējā situācijā" 6.punktā noteiktajam, proti, „Ārkārtējas situācijas vadība ir Ministru kabineta uzdevums. Pārējie valsts konstitucionālie orgāni mūsu demokrātiskās valsts iekārtas noteiktās līdzsvara un atsvara sistēmas ietvaros, un sargājot Satversmes pamatprincipus, savu kompetenci un procedūras īsteno tā, lai tiktu nodrošināta ārkārtējās situācijas vadība", un to kopsēdē atzinuši Latvijas Valsts prezidents un likumdošanas varu, izpildvaru un tiesu varu īstenojošo valsts konstitucionālo orgānu vadītāji – Saeimas priekšsēdētājs, Ministru prezidents, Satversmes tiesas priekšsēdētājs un Augstākās tiesas priekšsēdētājs.

Vienlaikus atbilstoši likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 10.panta pirmajā daļā noteiktajam Saeimas Prezidijs Ministru kabineta lēmumu par ārkārtējo situāciju vai par tādiem grozījumiem lēmumā par ārkārtējo situāciju, kuri nosaka papildu teritoriālos vai tiesību ierobežojumus, kā arī par izsludinātās ārkārtējās situācijas pagarināšanu nekavējoties iekļauj Saeimas sēdes darba kārtībā. Tātad šādiem Ministru kabineta lēmumiem ir noteikta procedūra, kas ievērojama, un ir tikusi ievērota, jo no publiski pieejamās informācijas izriet, ka Saeima 2021.gada 14.oktobra sēdē nolēma atbalstīt Ministru kabineta lēmumu izsludināt ārkārtējo situāciju no 2021.gada 11.oktobra līdz 2022.gada 11.janvārim, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, atbilstoši rīkojumā noteiktajam.

Rīkojums cita starpā izdots arī pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4.panta pirmās daļas 1.punkta „e" apakšpunktu, likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.pantu, 5.panta pirmo daļu un 6.panta pirmās daļas 1.punktu un otro daļu, 7.panta 1.punktu un 8.pantu, Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otro daļu.

Tiesa atsaucās uz likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4.panta pirmajā daļā un 8.panta otrajā daļā noteikto un Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrajā daļā un 3.panta pirmās daļas 3.punkā un 30.panta pirmajā un trešajā daļā noteikto.

Vērtējot rīkojuma izdošanas pamatojumu kopsakarā ar pieteicējas iebildumiem, ka Ministru kabinetam nav tiesības noteikt prasības obligātai vakcinācijai vai ierobežojumus darba pienākumu izpildei, tiesa nav atzinusi tos par pamatotiem, jo no tiesību normu sistēmiskā vērtējuma rīkojuma saturā ietvertie pasākumi ir noteikti atbildētāja kompetences ietvaros, kā arī vērtējami kā pasākumu kopums, kas nepieciešams visas sabiedrības apdraudējuma un tā seku novēršanai.

Lietā nav strīda par to, ka Covid-19 ir apdraudējums ne tikai sabiedrības veselībai, bet arī ekonomikai un citām jomām, un ir jāveic pasākumi saslimstības pieauguma samazināšanai, kā to pamatoti paskaidrojis atbildētājs. Tas apstāklis, ka likumdevējs deleģējumā nav patstāvīgi identificējis katru iespējamo pasākumu vai darbību, ko Ministru kabinets būtu vai nebūtu tiesīgs veikt deleģējuma dotā uzdevuma izpildei, nenozīmē, ka rīkojumā identificētie pasākumi būtu atzīstami par neleģitīmiem. Tas nozīmē, ka pasākumu kopums, kas šī rīkojuma kontekstā aptver darba vides, personu pulcēšanās ierobežojumus vai izvirza prasības veselības aprūpes jomā, nav atzīstams par prettiesisku, jo ir vērsts uz deleģējuma identificētā mērķa sasniegšanu, tostarp, Covid-19 infekcijas slimības izplatības ierobežošanu.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tikai būtiski procedūras pārkāpumi ir pamats tam, lai atzītu, ka pieņemtajam aktam nav juridiska spēka, un šajā lietā tiesa tādus nav konstatējusi. Turklāt tiesa papildus norādījusi uz salīdzināmu, lai arī ne identisku situāciju par tirdzniecības ierobežojumiem Covid-19 izplatības mazināšanai, kur Satversmes tiesa, vērtējot Ministru kabineta kompetenci tās 2022.gada 10.marta spriedumā lietā Nr.2021-24-03 „Par Ministru kabineta 2020.gada 9.jūnija noteikumu Nr.360 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" 24.18.apakšpunkta (*redakcijā, kas bija spēkā no 2021.gada 7.aprīļa līdz 1.jūnijam*) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.panta pirmajam teikumam, kā arī 105.panta pirmajam un trešajam teikumam" norādīja, ka „noteikumos Nr.191 un noteikumos Nr.208 norādīts, ka tie izdoti, pamatojoties uz vairākām Epidemioloģiskās drošības likuma un Covid-19 pārvaldības likuma normām. Attiecīgajās Epidemioloģiskās drošības likuma normās citstarp paredzētas Ministru kabineta tiesības noteikt epidemioloģiskās drošības pasākumus atsevišķu infekcijas slimību izplatības ierobežošanai. Savukārt attiecīgajās Covid-19 pārvaldības likuma normās noteiktas Ministru kabineta tiesības paredzēt nosacījumus un ierobežojumus konkrētās jomās, lai ierobežotu tieši Covid-19 infekcijas izplatību. [..] Satversmes tiesai nerodas šaubas, ka apstrīdētās normas ir izdotas Ministru kabinetam likumā noteiktā pilnvarojuma ietvaros, ir pieejamas atbilstoši normatīvo aktu prasībām".

Cita starpā un saistībā ar Satversmes tiesas spriedumā pausto par deleģējuma noteikt ierobežojumus konkrētās jomās esību, tiesa norādīja, ka Saeima 2021.gada 4.novembrī ir pieņēmusi un 2021.gada 6.novembrī ir stājies spēkā likums „Grozījumi Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā", kas papildina likuma redakciju ar 7.^{2} pantu, kurā ir paredzēts vispārīgs darba devēja pienākums darbu organizēt, ievērojot Ministru kabineta noteiktos epidemioloģiskās drošības pasākumus, tostarp Ministru kabineta noteiktās prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību noteiktām profesiju grupām darba (amata, dienesta) pienākumu pildīšanai. Likumprojekta anotācijā ietvertajā risinājuma aprakstā attiecībā uz 7.^{2}pantu norādīts, ka ārkārtējās situācijas laikā darba devējs ievēro rīkojumā noteiktās prasības un ierobežojumus, savukārt attiecībā uz 7.^{3}pantu norādīts, ka norma nosaka darba devēja un darbinieku (amatpersonu) tiesības un pienākumus pēc tam, kad darba devējs noteicis darbinieku (amatpersonu) amatus vai kategorijas, uz kurām attiecas normatīvajos aktos noteiktās prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību. Šobrīd šādas prasības ir paredzētas rīkojumā un noteikumos Nr.662.

Līdz ar to Ministru kabinetam ir bijis deleģējums noteikt prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību noteiktām iedzīvotāju grupām darba (amata, dienesta) pienākumu pildīšanai, tajā skaitā valsts un pašvaldību institūciju darbiniekiem, bet pieteicējas iebildumi par atbildētāja kompetences trūkumu nav pamatoti un ir noraidāmi.

[4.2] Pieteikumā ietvertie iebildumi, kas skar obligātu vakcināciju un nepietiekamu rīkojuma pamatojumu šajā kontekstā, pamatoti arī ar pieteicējas apsvērumiem par vakcīnu drošumu, tām izsniegtajām tirdzniecības atļaujām ar nosacījumiem.

Lietā nav strīda par to, ka vakcīnas, kuras tiek izmantotas, ir reģistrētas ar nosacījumiem turpināt novērojumus, taču minētais tiesas vērtējumā nav pamats izdarīt secinājumu, ka vakcīnas tikušas reģistrētas, pārkāpjot procedūru, nesasniedzot pārbaudes un drošuma līmeni, kas nepieciešams ikvienu zāļu reģistrācijai, vai ignorējot kādus būtiskus aspektus. Tiesa šādus apstākļus nav konstatējusi, un uz tiem kā konkrētiem un pārbaudāmiem nav norādījusi arī pieteicēja.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2004.gada 31.marta Regulas (EK) Nr.726/2004, ar ko nosaka cilvēkiem paredzēto un veterināro zāļu reģistrēšanas un uzraudzības Savienības procedūras un izveido Eiropas Zāļu aģentūru, 14.-a panta 1.punkts paredz, ka pienācīgi pamatotos gadījumos nolūkā apmierināt pacientu neapmierinātās medicīniskās vajadzības tirdzniecības atļauju zālēm, kuru mērķis ir ārstēt, novērst vai medicīniski diagnosticēt slimības, kas stipri novājina vai apdraud dzīvību, var piešķirt pirms visaptverošu klīnisko datu iesniegšanas ar noteikumu, ka ieguvums no attiecīgo zāļu tūlītējas pieejamības tirgū atsver risku, kas saistīts ar to, ka joprojām ir nepieciešami papildu dati. Ārkārtas situācijās šādu zāļu tirdzniecības atļauju var piešķirt arī tad, ja nav nodrošināti visaptveroši pirmsklīniskie vai farmaceitiskie dati.

Ministru kabinets lietā iesniedzis Slimību profilakses un kontroles centra, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas, sniegto atzinumu. Minētajā atzinumā norādīts, ka vakcīna tiek reģistrēta jeb apstiprināta tikai tad, ja ir saņemti uzticami zinātniski pierādījumi, ka tā atbilst visām Eiropas Savienības prasībām par vakcīnu iedarbīgumu, drošumu un kvalitāti. Vakcīnas nav iespējams reģistrēt Eiropas Zāļu aģentūrā, ja tām nav veiktas visas reģistrācijai nepieciešamās pārbaudes par efektivitāti, kvalitāti un drošumu. Līdz ar to visas vakcīnas, kuras ir saņēmušas reģistrācijas atļauju, ir pārbaudītas, ar tām ir veikti nepieciešamie klīniskie pētījumi par drošumu un efektivitāti, lai pārliecinātos par to ieguvumu un risku. Pēc jebkuru zāļu, tajā skaitā arī vakcīnu, reģistrēšanas Eiropas Savienība, Eiropas Zāļu aģentūra un katras Eiropas Savienības dalībvalsts zāļu aģentūras turpina rūpīgi uzraudzīt to drošumu. Saskaņā ar Eiropas Savienības izstrādāto nepārtrauktas Covid-19 vakcīnu Drošuma uzraudzības plānu, šo vakcīnu uzraudzība tiek veikta ievērojami intensīvāk nekā citām zālēm, lai nodrošinātu jaunas drošuma informācijas ātru identificēšanu, apkopošanu un analīzi. Tiesas ieskatā minētā iestāde ir kompetenta un tās atzinumu nav pamata apšaubīt šādā aspektā, jo īpaši, neesot identificētiem pārkāpumiem vai trūkumiem reģistrācijas procesā. Tamdēļ atbildētāja lietas izskatīšanas laikā iesniegtajiem paskaidrojumiem un apsvērumiem, kas tiesas vērtējumā ir pamatoti un pareizi, ir dodama priekšroka iepretim pieteicējas viedoklim par vakcīnu drošumu.

Tiesa papildus norādījusi, ka pieteicējas apsvērumi, ar ko tā pamato viedokli par vakcīnu apšaubāmo drošumu vai kvalitāti, ir balstīti subjektīvā viedoklī, ko veido selektīvi atlasīta informācija no dažādiem avotiem par Covid-19 infekcijas izplatību un apkarošanu.

Piemēram, pieteicēja min atsauci uz Pasaules Veselības Organizācijas 2021.gada 5.februāra paziņojumu, no kā viņa secina, ka vakcīnām ir daudz zinātnisku neskaidrību, tāpēc tās ir nedrošas, taču vienlaikus pieteicēja ignorē to, ka pēc vispusīgas un objektīvas šādu apsvērumu par zinātniskām neskaidrībām Covid-19 vakcīnu sakarā norādīšanas paziņojumā, uz ko atsaucas pieteicēja, Pasaules Veselības Organizācija turpat tālāk ir norādījusi, ka tā ir atzinusi divas vakcīnas – *Pfizer-BioNTech* un *Moderna*. Savukārt uz rīkojuma pieņemšanas brīdi atzīto vakcīnu skaits jau bija pieaudzis (*https://www.who.int/news/item/03-11-2021-who-issues-emergency-use-listing-for-eighth-covid-19-vaccine*). Tā kā valsts nodrošināja vairāku vakcīnu pieejamību, tad sabiedrības locekļiem bija iespējas saņemt attiecīgi atzītas un tiesiskā procedūrā apstiprinātas vakcīnas, kas bija sabiedrībai brīvi pieejamas. Savukārt pieteicējas apsvērumi par pretējo, izdarot secinājumus par vakcīnu drošumu veidā, kā norādīts pieteikumā, nav atzīstami par pamatotiem vai pareiziem.

Pieteikumā pieteicēja arī norāda par nepieļaujamību atbildētājam atsaukties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa spriedumu apvienotajā lietā Nr.47621/12 „Vavrička un citi pret Čehiju", jo lieta attiecoties uz standarta un rutīnas bērnu vakcīnām pret slimībām, kas ir labi pazīstamas un zināmas medicīnas zinātnē, bet ne uz vakcīnām, kurām ir izsniegta viena gada tirdzniecības atļauja ar nosacījumiem.

Tiesa jau norādīja, ka pieteicējas apsvērumi par vakcīnu nedrošumu nav apstiprināti, līdz ar to, lai arī, piemēram, vakcīna pret poliomielītu, kas minēta Varvičkas lietā un tiek pielietota kopš 1957.gada, pārbaudes ilgumā nevar tikt vienādota ar Covid-19 vakcīnām, taču vakcīnu ilgstošā izmantošana un vēsturiska reģistrācija nav vienīgais kritērijs, kas vērtējams, izlemjot jautājumus, kas skar vakcināciju, attiecīgi arī tiesas atziņas tās jautājumos. Šis pieteicējas iebildums nav atzīstams par pamatotu arī tamdēļ, ka saskaņā ar minētā sprieduma 274.punktā norādīto Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka veselības aprūpes politikas jautājumi principā iekļaujas nacionālo iestāžu rīcības brīvības robežās, jo tās ir vislabākajā situācijā, lai novērtētu prioritātes, resursu izmantošanu un sociālās vajadzības. Konkrētajā situācijā neatliekamā sociālā vajadzība ir nesalīdzināmi lielāka, tāpēc arī iespējas paredzēt obligātu vakcināciju ir plašākas, jo minētais saistāms ar sabiedrības veselības aizsardzību, to pretnostatot indivīda, tostarp, pieteicējas individuālajām interesēm.

Jautājumā par pieteicējas individuālo veselības aizsardzību, kā redzams no tiesību normu sistēmiska vērtējuma, tad likumdevējs ir paredzējis aizsardzību visām personām, kurām vakcinācijas sekas var radīt nevēlamu ietekmi uz veselības stāvokli, proti, atbilstoši noteikumu Nr.662 219.punktā noteiktajam, ja personai ir objektīvs, ar veselību saistīts iemesls atlikt vakcināciju pret Covid-19 uz noteiktu laiku, klīniskās universitātes slimnīcas speciālists var sniegt atzinumu par nepieciešamību atlikt personas vakcināciju pret Covid-19, norādot termiņu vakcinācijas atlikšanai. Ja nepieciešams, var sasaukt klīniskās universitātes slimnīcas speciālistu konsīliju, lai sniegtu atzinumu par vakcinācijas atlikšanu un vakcinācijas atlikšanas termiņu.

Līdz ar to ir pamats atzīt, ka tiesību normās ir paredzēts mehānisms, lai noskaidrotu, vai konkrētā gadījumā personai ir objektīvs ar veselību saistīts iemesls atlikt vakcināciju. Minētais prasa personas līdzdarbību, lai persona, esot informēta par savu veselības stāvokli, varētu vērsties pie medicīnas personāla, lai tiktu veikts individuāls izvērtējums katrā konkrētā gadījumā, proti, tas attiecībā pret šādām personām maina vakcinācijas pienākumu, nemaz nerunājot par to, ka šādām personām vakcinācija varētu tikt „uzspiesta".

Nav pamatoti arī pieteicējas apsvērumi par kompensācijas mehānisma neesību, jo tāds tiesību normās ir paredzēts. Pirmkārt, noteikumu Nr.662 216.punktā noteikts, ka visus izdevumus, kas saistīti ar Covid-19 vakcināciju, tās organizēšanu, pārraudzību un kontroli, vakcīnu iegādi, medicīniskās

dokumentācijas noformēšanu, vakcīnu ievadīšanu, kā arī ar vakcinācijas izraisīto komplikāciju (blakusparādību) ārstēšanu, finansē no valsts pamatbudžeta. Otrkārt, Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 49.[7] panta pirmajā daļā ir noteikts, ka Ministru kabinets atbilstoši Ārstniecības riska fonda atlīdzības izmaksas principiem un apmēriem nosaka kompensācijas piešķiršanas un izmaksas kārtību, ja vakcinācijas pret Covid-19 infekciju izraisīto blakusparādību dēļ nodarīts smags vai vidēji smags kaitējums pacienta veselībai vai dzīvībai, kā arī kārtību, kādā atlīdzina ar ārstniecību saistītos izdevumus, ja tā bijusi nepieciešama, lai novērstu vai mazinātu nodarītā smagā vai vidēji smagā kaitējuma sekas.

Tādējādi pieteikumā norādīto apstākļu vērtējumā tiesa nav konstatējusi kritērijus, kas būtu ārpus rīkojuma tvēruma, proti, ka atbildētājs nebūtu apsvēris vai identificējis jautājumu loku, kas skar sabiedrības daļu, kam pieder arī pieteicēja, jo pieteicēja nav ar pierādījumiem apstiprinājusi savu īpašo (izņēmuma) statusu, un minētie iebildumi nevar būt pamats pieteikuma apmierināšanai.

[4.3] Pieteicēja pieteikumā ir norādījusi uz apstākļiem, kas liecina, ka ne tikai medicīnisku iemeslu dēļ, bet arī vispārīgi pieteicējai ir tiesības pašai lemt par vakcināciju, proti, jebkādu ar veselību saistītu darbību drīkst veikt tikai ar personas brīvprātīgu un apzinātu piekrišanu.

Personas privāto dzīvi aizsargā Satversmes 96.pants, kurš noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Minētās tiesības ir ietvertas arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 8.pantā. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka personas fiziskā neaizskaramība, tostarp attiecībā uz medicīnisku manipulāciju veikšanu, ir daļa no „privātās dzīves" Konvencijas 8.panta izpratnē (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998.gada 15.janvāra lēmums lietā „Boffa un citi pret Sanmarīno" un 2013.gada 12.marta lēmums lietā „Baytūre un citi pret Turciju").* Tāpat Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka vakcinācijas pienākums un šī pienākuma neizpildes sekas ir personu tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību ierobežojums (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa sprieduma lietā „Vavrička un citi pret Čehiju" 258.-261.punkts).*

Arī jautājums par nodarbinātību ir Satversmes 106.panta tvērumā, kas noteic tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.

Vienlaikus Satversmes 116.pants paredz, ka personas tiesības, kas noteiktas citastarp Satversmes 96.pantā un 106.pantā, var ierobežot likumā paredzētajos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību. Satversmes tiesas praksē nostiprināts, ka, konstatējot tiesību ierobežojumu, tālāk jānoskaidro, vai šāds ierobežojums ir attaisnojams, proti, vai tas ir noteikts ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un vai tas ir samērīgs.

Tātad rīkojumā, kas ir izdots Ministru kabineta kompetences ietvaros un Saeimas apstiprināts, ir noteikts vakcinācijas pienākums noteiktām personu grupām, paredzot sekas šī pienākuma neizpildes gadījumā, aizskarot privātpersonu Satversmē garantētās tiesības, kas nozīmē, ka ir konstatējams privātpersonu tiesību ierobežojums, kas noteikts ar likumu tiesas šajā nolēmumā jau pausto apsvērumu kontekstā.

Minētais nozīmē, ka tiesai ir veicama pārbaude pār leģitīma mērķa esību tiesību ierobežošanai, kā arī ar to saistīto kritēriju izvērtēšana.

[4.4] Kā rīkojuma mērķi atbildētājs ir norādījis nepieciešamību apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazināt novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

Līdz ar to tiesa atzinusi, ka atbildētājs ir identificējis ierobežojumam mērķi – neatliekama sociāla vajadzība aizsargāt citu cilvēku tiesības – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar infekcijas izplatības ierobežošanu, vienlaikus sabiedrības interesēs nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka tiesai jānoskaidro, vai ierobežojuma pamatā ir apstākļi un argumenti, kādēļ tas vajadzīgs, proti, vai ierobežojums ticis noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad.

Vērtējot, vai minētais mērķis ir leģitīms, tiesa norāda turpmākos apsvērumus.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" mērķis ir nodrošināt nacionālo drošību valsts apdraudējuma gadījumā (likuma 1.pants). Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība (likuma 4.panta otrā daļa). Rīkojuma mērķis ir apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazināt novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību (rīkojuma ievads).

Tiesas vērtējumā tiesību akta projekta „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojumā (anotācijā) ietvertā informācija norāda uz būtisku nepieciešamību sasniegt rīkojuma mērķi. Proti, tajā norādītie dati liecina par tobrīd strauju Covid-19 infekcijas izplatības pieaugumu, kā rezultātā ir nepieciešams pastiprināt epidemioloģiskās kontroles pasākumus, tādējādi mazinot inficēšanās biežumu un pārslodzi ārstniecības iestādēm. Lemjot par epidemioloģiskās kontroles pasākumu pastiprināšanu, ir ņemts vērā Covid-19 infekcijas reproduktivitātes koeficients, no kā secināts, ka iepriekš ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi nav pietiekami, lai novērstu strauju infekcijas tālāko izplatību, kam sekas būs straujš pacientu ar smagu slimības gaitu pieaugums slimnīcās un straujš nāves gadījumu pieaugums. Prognozēts, ka, vadoties no esošās situācijas, ja tiek paredzēti pasākumi, kas par 50% mazina cilvēku, kas nav vakcinēti, kontaktēšanos un par 20% mazina kontaktēšanos vakcinētu cilvēku vidū, papildus paredzot pasākumus vakcinācijas veicināšanai, var tikt panākta Covid-19 straujās izplatības apturēšana un ar to saistītās pārslodzes veselības sektoram un nāves gadījumu pieauguma apturēšana novembra vidū.

Turklāt, aplūkojot statistikas datus par mirušo skaitu ar apstiprinātu Covid-19 infekciju laika periodā pēc rīkojuma izdošanas, tiesa secinājusi, ka ārkārtējās situācijas izsludināšana ir bijusi pat novēlota, jo ievērojami pieaugusi ar Covid-19 saslimušo cilvēku mirstība. Nākamajā nedēļā pēc rīkojuma izdošanas (no 2021.gada 11. līdz 17.oktobrim) mirušo skaits jau sasniedza 91, vēl pēc nedēļas (no 18. līdz 24.oktobrim) – 137, bet vēl nākamajās divās nedēļās (no 25. līdz 31.oktobrim un no 1. līdz 7.novembrim) – attiecīgi 224 un 249 (*https://www.spkc.gov.lv/lv/covid-19-statistika, grafiks „Mirušo skaits ar apstiprinātu Covid-19 infekciju"*). Līdz ar to arī minētais apstiprina, ka rīkojuma izdošanas brīdī ir pastāvējusi neatliekama sociāla vajadzība aizsargāt personu un sabiedrības veselību pret Covid-19 izplatību.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2021.gada 8.aprīļa sprieduma lietā „Vavrička un citi pret Čehiju" 284.punktā ir atzinusi, ka vakcinācijas pienākums ir nacionālo iestāžu atbilde uz neatliekamu sociālo vajadzību aizsargāt personu un sabiedrības veselību pret attiecīgajām slimībām.

Skaidrojums tam, kādēļ ierobežojums tiek attiecināts uz pieteicēju, ir sniegts tiesību akta projekta „Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai"" sākotnējās ietekmes (ex-ante) novērtējuma ziņojumā (anotācijā). Atbilstoši minētajā dokumentā norādītajam, darbiniekiem, atrodoties darba vietā, ir augsts risks inficēties no kolēģiem, klientiem, apmeklētājiem. Tāpat viņiem ir augsts risks inficēties, dodoties uz darbu ar sabiedrisko transportu. Tādēļ visiem klātienē strādājošajiem darbiniekiem ir nepieciešams vakcinēties, lai pasargātu sevi no ilgstošas darbnespējas un iespējas izplatīt infekciju tālāk – kolēģiem, kā arī ārpus darba loka. Savukārt, attiecībā uz valsts pārvaldes darbiniekiem, papildus jāņem vērā, ka valsts pārvaldē ir ierobežots darbinieku resurss, tādēļ ikviena darbinieka ilgstoša slimošana ietekmē valsts pārvaldei noteikto funkciju izpildi. Lai varētu aizvietot kolēģus, kā arī būt gataviem strādāt krīzes situācijās, visiem valsts pārvaldes darbiniekiem jābūt vakcinētiem, lai arī ikdienā daļai ir iespēja strādāt attālināti.

No minētā izriet, ka ierobežojuma mērķis ir veicināt darbinieku (amatpersonu) vakcināciju, lai nodrošinātu pēc iespējas drošus darba apstākļus. Jo darba apstākļi būs drošāki, jo mazāk personu saslims, vai arī attiecīgi slimības gaita būs salīdzinoši viegla, nenoslogojot veselības aprūpes sistēmu, tādējādi tiks veicināts gan mērķis apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi, gan mērķis nodrošināt svarīgu valsts

funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

Tiesas vērtējumā šis mērķis atbilst gan Satversmes 116.pantā, gan 1997.gada 4.aprīļa Konvencijas par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā: Konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu 26.pantā ietvertajiem mērķiem, kuru sasniegšanai pamattiesības var tikt ierobežotas.

Līdz ar to tiesa atzinusi, ka ierobežojumam ir leģitīms mērķis – neatliekama sociāla vajadzība aizsargāt citu cilvēku tiesības – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar infekcijas izplatības ierobežošanu, vienlaikus sabiedrības interesēs nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

[4.5] Pieteicēja ir norādījusi, ka saskata diskrimināciju tajā, ka ierobežojumi noteikti valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbiniekiem un amatpersonām, aizliedzot veikt savus darba pienākumus bez vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta, iepretim privātā sektora darbiniekiem, kā arī iespējai veikt darba pienākumus ar testu.

Minētajam nav pamata piekrist, jo, lai arī rīkojuma 5.3.apakšpunkts attiecas tikai uz valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbiniekiem un amatpersonām, uz darba devējiem, kas nav valsts sektoram piederīgi, attiecas rīkojuma 5.7.apakšpunkts, kas paredz, ka darba devējs, veicot tiesību normā noteikto izvērtējumu, pieprasa, lai darbiniekam (amatpersonai) būtu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts: 1) ja darbinieks (amatpersona) darba (amata) pienākumu pildīšanas laikā ir tiešā saskarsmē ar klientiem, nonāk fiziskā kontaktā vai ilgstoši atrodas tuvāk par diviem metriem no klienta vai vairāki darbinieki (amatpersonas) darba (amata) pienākumus veic ilgstošā savstarpējā saskarsmē, nonāk fiziskā kontaktā vai ilgstoši atrodas tuvāk par diviem metriem; 2) ja darbiniekam (amatpersonai) ir paaugstinātas iespējas inficēties, atrodoties tiešā saskarsmē un kontaktējoties ar lielu skaitu personu, kuru veselības stāvoklis nav zināms; 3) ja darbinieka (amatpersonas) klātienes darba (amata) pienākumi ir kritiski svarīgi sabiedrībai, kā arī uzņēmuma vai iestādes darbības nepārtrauktības nodrošināšanai. Tāpat ir būtiski, ka atbilstoši rīkojuma 5.7.apakšpunktā noteiktajam no 2021.gada 15.decembra darbiniekiem, tostarp brīvprātīgajiem un personām ar ārpakalpojuma līgumiem, kuri nav minēti šā rīkojuma 5.7.apakšpunktā un kuri veic darba pienākumus klātienē, nepieciešams vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts. Tas nozīmē, ka arī privātā sektora nodarbinātajām personām var tikt pieprasīts un tiks pieprasīts vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts, kā tas ir pieteicējas gadījumā.

Saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likuma 7.panta trešajā daļā noteikto, ja darba devējam normatīvajos aktos paredzēto prasību vai citu objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams pārcelt darbinieku (amatpersonu) citā piemērotā darbā (amatā) vai nodrošināt viņa darba (amata, dienesta) pienākumu veikšanu attālināti, darba devējam ir tiesības līdz brīdim, kad darbinieks (amatpersona) iegūst vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, atstādināt viņu no darba (amata, dienesta) vai noteikt dīkstāvi darbinieka vainas dēļ, par atstādināšanas vai dīkstāves laiku viņam neizmaksājot darba samaksu. Darba devējam, izņemot darba devēju valsts pārvaldē, ir tiesības par atstādināšanas laiku saglabāt darba samaksu. Aizliegts atstādināt darbinieku (amatpersonu) no darba (amata, dienesta) uz laiku, kas ilgāks par trim mēnešiem.

Tātad, veicot minētā regulējuma vērtējumu, atbilstošs sertifikāts tiek prasīts plašākam personu lokam nekā tikai valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbiniekiem un amatpersonām. Arī privātajā sektorā darba devējs, veicot tiesību normā paredzēto izvērtējumu, var pieprasīt sertifikātu, ja tas ir būtiski uzņēmuma vai iestādes darbības nodrošināšanai (turklāt jāņem vērā, ka, sākot ar 2021.gada 15.decembri, bez vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta šajā sektorā darba pienākumus varēja veikt tikai tādas personas, kas ir nodarbinātas attālināti). Privātajā sektorā bija iespēja izvēlēties, vai tiks saglabāta darba samaksa. Valsts un pašvaldību institūcijās (tai skaitā kapitālsabiedrībās) šajos jautājumos rīcības brīvības nav. Tomēr šāda atšķirība ir attaisnojama ar mērķi nodrošināt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību.

[4.6] Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, tiesai atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai ir jāpārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam.

Tiesas ieskatā ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi.

Lietā ir Imunizācijas valsts padomes 2021.gada 5.novembra atzinums, ko sagatavojis Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas. Atzinums sagatavots, sniedzot atbildes uz Administratīvās rajona tiesas uzdotajiem jautājumiem administratīvās lietas Nr.A420247221 ietvaros un iesniegts tiesai arī šajā lietā kā atbildētāja viedokli pamatojošs dokuments. Minētajā atzinumā norādīts, ka kopš 2020.gada beigām ir pieejami vairāk nekā 100 pētījumi, katru nedēļu pievienojot jaunus pētījumus no visas pasaules. Saskaņā ar pašreizējām zinātniskajām atziņām, vakcinētām personām ir samazināts risks inficēt citus cilvēkus ar Covid-19 infekciju. Imunizācijas valsts padome citastarp atsaucas uz Eiropas Slimību profilakses un kontroles centra (ECDC) 2021.gada 8.oktobrī publicētu pētījumu, kura starpposma rezultāti liecina par labu vakcīnu efektivitāti pret laboratoriski apstiprinātu Covid-19 pirmo sešu mēnešu laikā Eiropas Savienības un Eiropas Ekonomikas zonas valstīs. Pilna vakcinācijas kursa saņemšana bija labāka nekā vienas devas saņemšana (vakcīnām ar divu devu shēmu). Savukārt Slimību profilakses un kontroles centra apkopotie dati liecina, ka nevakcinētām un daļēji vakcinētām personām Covid-19 infekcija tiek atklāta 2,7 reizes biežāk nekā pilnībā vakcinētām personām. Tiesai nav pamata apšaubīt Imunizācijas valsts padomes un Slimību profilakses un kontroles centra kompetenci šajā jautājumā un sniegtās informācijas pareizību.

Tāpat vakcinācija samazina hospitalizācijas un mirstības risku. Piemēram, Apvienotās Karalistes Veselības drošības aģentūras Covid-19 vakcīnu uzraudzības ziņojums (46.nedēļa) liecina, ka vairākos pētījumos ir pierādīta vakcīnu efektivitāte, aizsargājot pret inficēšanos. Neinficētas personas vīrusu nepārnes, tādējādi vakcīnas efektīvi novērš arī transmisiju. Transmisija tiek samazināta arī tad, ja vakcinēta persona tomēr ir inficējusies, jo ir samazināts vīrusa izplatības ilgums un pakāpe. Divu vakcīnu devu aizsardzības efektivitāte pret simptomātisku Covid-19 Delta varianta infekciju *AstraZeneca AB* vakcīnai „Vaxzevria" ir 65-70%, bet *BioNTech Manufacturing GmbH* vakcīnai "Comirnaty" un *Moderna Biotech Spain, S.L.* vakcīnai „Spikevax" ir 80-95%. Visu trīs vakcīnu efektivitāte pret hospitalizāciju arī Delta varianta gadījumā ir virs 90%. Tas pats attiecas uz mirstību. (*https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1034383/Vaccine-surveillance-report-week-46.pdf*)

No Amerikas Savienoto Valstu Slimību kontroles un profilakses centra zinātniskā apraksta par Covid–19 vakcīnām un vakcināciju *(https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/science/science-briefs/fully-vaccinated-people.html)* izriet, ka ASV Covid-19 vakcinācijas programma ir ievērojami samazinājusi slimības slogu ASV, novēršot smagu slimību pilnībā vakcinētiem cilvēkiem un pārtraucot transmisijas ķēdes. Norādīts, ka vakcīnas samazina vīrusa pārnesi pat Delta varianta gadījumā, jo vakcinētas inficētās personas ir infekciozas īsāku laiku.

Lai gan ir pētījumi, ka vakcinētās personas var nodot vīrusu tālāk, arī tajos ir secināts, ka vakcinācija samazina risku inficēties ar vīrusa Delta variantu un paātrina tā izvadīšanu (*sk. piemēram, Community transmission and viral load kinetics of the SARS-CoV-2 delta (B.1.617.2) variant in vaccinated and unvaccinated individuals in the UK: a prospective, longitudinal, cohort study//The Lancet Infectious Diseases, 29.10.2021., https://www.thelancet.com/journals/laninf/article/PIIS1473-3099(21)006484/fulltext*).

Minētais kopumā apliecina, ka vakcinācija samazina infekcijas izplatību, kā arī hospitalizācijas un nāves risku. No tajā norādītā var secināt, ka vakcinācija aizsargā gan personu pašu, gan šīs personas līdzcilvēkus.

Slimību profilakses un kontroles centrs atzinumā ir norādījis, ka, vakcinējot jaunus cilvēkus un visus, kuriem nav hroniskas saslimšanas, samazinās

infekcijas izplatība populācijā, tostarp riska grupas pacienti un cilvēki, kuriem vakcīna neizveido pietiekamu aizsardzību, būs pasargāti no inficēšanās un smagas saslimšanas un nāves.

Tā kā rīkojumam bija ilgstoša iedarbība, jāņem vērā arī tā spēkā esības laikā esošā situācija, jo rīkojuma spēkā esības laikā sāka plaši izplatīties jauns vīrusa Covid-19 paveids, proti, Omikrons, un ir pamatota atbildētāja rīcība, sekojot līdzi aktuālajai situācijai un realizējot izmaiņas rīkojumā.

Ministru kabineta 2022.gada 6.janvāra ārkārtas sēdē ir uzklausīta informācija par aktuālo epidemioloģiskās drošības situāciju *(https://tapportals.mk.gov.lv/meetings/cabinet_ministers/a2841529-b12a-48ae-9f30-a22940e25af4#)*. No pieejamās prezentācijas saturā *(https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/386fa4f4-5b04-4bef-83cd-6cd20e78dde0/download),* kurā ietverta atsauce uz zinātnisko literatūru, izriet, ka vakcinācijas efektivitāte pret simptomātisku slimību ar Omikrona variantu ir ievērojami zemāka nekā salīdzinājumā ar Delta variantu un strauji samazinās laika gaitā. Tomēr aizsardzība pret hospitalizāciju ir daudz lielāka, nekā pret simptomātisku slimību, jo īpaši pēc balstvakcinācijas, kad vakcinācijas efektivitāte pret hospitalizāciju ir tuvu 90%. Tādējādi, mainoties faktiskajiem apstākļiem, Ministru kabinets ir pārvērtējis izvēlētā līdzekļa piemērotību leģitīmā mērķa sasniegšanai, vakcināciju joprojām atzīstot par pietiekami efektīvu līdzekli.

Ministru kabineta noteikumu projekta 22-TA-1 „Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojumā Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu"" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojumā (anotācijā) ir vērsta uzmanība uz vīrusa Omikrona varianta izplatības sākšanos un vakcīnu efektivitātes mazināšanos, vienlaikus secinot, ka zibensveidīgas infekcijas izplatības novēršanai ir jāturpina jau ieviestie epidemioloģiskās drošības pasākumi, un nav pieļaujama to atcelšana. Tādējādi, sākoties vīrusa Omikrona varianta izplatībai, ir pārvērtēta ne vien izvēlētā līdzekļa piemērotība, bet arī nepieciešamība.

Tāpat tiesa ņēmusi vērā, ka Ministru kabinets, apsverot esošo situāciju un tās attīstības prognozes pēc ārkārtējās situācijas beigām, saskatīja iespēju iepriekš noteiktos ierobežojumus atvieglot. Proti, Ministru kabineta noteikumu projekta 22-TA-436 „Grozījumi Ministru kabineta 2021.gada 28.septembra noteikumos Nr.662 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai"" sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojumā (anotācija) ir skaidrots, ka attiecībā uz darba pienākumu veikšanu no 1.marta tiek atcelts pienākums veikt darba pienākumus tikai ar derīgu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu, bet, vadoties no Covid-19 izplatības tendencēm un jau iepriekš aprakstītās vakcinācijas efektivitātes, tiek saglabāts nosacījums darba pienākumus klātienē veikt ar derīgu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu atsevišķās jomās.

Vērtējot atbildētāja secinājumus kopsakarā ar pieejamo informāciju, tiesa norādīja uz Satversmes tiesas 2022.gada 10.marta sprieduma lietā Nr.2021-24-03 24.3.punktā pausto atziņu, ka „zinātniskajos pētījumos ir atzīts, ka nav iespējams izdarīt absolūti precīzas prognozes par nefarmaceitisko Covid-19 izplatības ierobežošanas pasākumu efektivitāti, jo to konkrētā valstī ietekmē vairāki faktori, kas katrā valstī izpaužas atšķirīgi, – iedzīvotāju gatavība labprātīgi ievērot dažādus nosacījumus un ierobežojumus, iedzīvotāju izvēle labprātīgi izvairīties no sociāliem kontaktiem, sabiedrības informētība u. tml.

Tiesa norādīja, ka situācijas vērtējums ar atskatu pagātnē var apstiprināt prognožu pareizību vai neatbilstību, taču minētais nenozīmē, ka neatbilstības gadījumā pieejamajai informācijai un zinātnes atziņām nebūtu tikusi pievērsta pienācīga rūpība.

No minētā secināms, ka Ministru kabinets rīkojuma pieņemšanas un tā darbības laikā ir ņēmis vērā aktuālo situāciju un zinātnes atziņas, ierobežojumus atvieglojot tiklīdz tas ir bijis iespējams. Līdz ar to ierobežojums attiecīgajā periodā ir atzīstams par tādu, kas ir piemērots līdzeklis un veicina leģitīmā mērķa sasniegšanu.

[4.7] Vērtējot, vai leģitīmo mērķi iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, tiesas ieskatā šajā lietā atbilde ir noraidoša, un pieteicējas norādītie apstākļi tiesas vērtējumā nav atzīstami par tādiem, kas liecinātu, ka leģitīmo mērķi būtu iespējams sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, veicot darbu attālināti.

Saskaņā ar rīkojuma 5.1.1.apakšpunktu darba devējam ir jānodrošina darbiniekiem (amatpersonām) attālinātā darba iespējas, ja darba specifika to pieļauj. Taču atzīstams, ka valsts un pašvaldību institūciju darbības nepārtrauktības nodrošināšanai ārkārtējās situācijas laikā, kad infekcijas ievērojamās izplatības dēļ iespējama lielāka skaita darbinieku (amatpersonu) attaisnota prombūtne (Covid-19 infekcijas radītas darbnespējas vai citas ar to saistītas attaisnotas prombūtnes dēļ), darbiniekiem (amatpersonai), kas savus ikdienas pienākumus var veikt pilnībā attālināti, var rasties pēkšņa nepieciešamība aizvietot prombūtnē esošu darbinieku (amatpersonu), kura pienākumus pilnībā attālināti veikt nav iespējams.

No Slimību profilakses un kontroles centra sniegtās informācijas izriet, ka citi epidemioloģiskās drošības pasākumi nav tik efektīvi, lai zustu vajadzība vakcinēties.

Par testēšanu Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas, ir sniedzis skaidrojumu, ka tā nav pietiekami efektīvs līdzeklis nekontrolētas infekcijas slimības izplatības gadījumā, vēl jo vairāk, ja valstī nav sasniegta nepieciešamā vakcinācijas aptvere. To pierādīja epidemioloģiskā situācija valstī, kas pasliktinājās tik strauji, ka valdība bija spiesta izsludināt ārkārtējo situāciju gan medicīnā, gan valstī un noteikt mājsēdes režīmu. Vakcināciju nevar aizstāt ar testēšanu, jo testēšana nesniedz imunitāti pret attiecīgo infekcijas slimību, kā to dara vakcinācija. Tests var tikt izmantots tikai kā papildu piesardzības pasākums Covid-19 izplatības risku mazināšanai. Riska pakāpe testētām un vakcinētām, pārslimojušām personām nav salīdzināma, jo cilvēkam, kuram ir iestājusies imunitāte pret SARS-CoV-2 vīrusu, drošības, aizsardzības līmenis palielinās, bet risks inficēties ļoti ievērojami samazinās.

Par distancēšanos, sejas masku lietošanu, aizsargbarjeru nodrošināšanu darba vietās, un roku dezinfekciju Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas, ir sniedzis skaidrojumu, ka tās nekontrolētas infekcijas slimības izplatības gadījumā un zemas vakcinācijas aptveres gadījumā nav pietiekošas, lai ierobežotu vīrusa izplatību. Arī to pierādīja jau minētā straujā epidemioloģiskās situācijas pasliktināšanās. Nefarmaceitisko sabiedrības veselības aizsardzības pasākumu (sejas maskas, distancēšanās, roku dezinfekcija u. c.) lietošana ir daļa no visaptverošiem profilakses pasākumiem un ir būtiska, tomēr nesniedz imunitāti pret attiecīgo infekcijas slimību, kā to dara vakcinācija.

Atsaucoties uz Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Senāts) 2020.gada 17.marta sprieduma lietā Nr.A420224317 19.punktu, tiesa norādījusi, ka valsts pārvaldei ir jābūt efektīvai gan no organizācijas, gan funkciju veikšanas viedokļa. Tas nozīmē arī cilvēkresursu efektīvu izmantošanu.

Minētais ir īpaši aktuāls ārkārtējas situācija laikā, kad Covid-19 *Delta* varianta lipīguma dēļ vienlaikus inficējas ļoti liels skaits cilvēku. Šādā situācijā var būt tā, ka valsts un pašvaldību institūcijās strādājošai personai, kas savus ikdienas pienākumus var veikt pilnībā attālināti, pēkšņi nākas aizvietot prombūtnē esošu kolēģi, kura pienākumus pilnībā attālināti veikt nav iespējams. Tādējādi valsts un pašvaldību institūcijās strādājošajiem jābūt gataviem jebkurā brīdī savus pienākumus veikt klātienē un nav pamata paļauties uz iespēju visu ārkārtējās situācijas laiku strādāt tikai attālināti. Proti, valsts un pašvaldību institūcijas, tai skaitā kapitālsabiedrības tiek veidotas, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi un sniegtu iedzīvotājiem nepieciešamos pakalpojumus.

Ņemot vērā minēto, attālinātā darba iespējas apvienojumā ar prasību vakcinēties ir efektīvāks līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanā, un konkrētajā lietā nav konstatējams, ka rīkojuma leģitīmo mērķi tikpat efektīvi var sasniegt arī ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Dr.iur. I.Ziemele, kas ir atzīta autoritāte konstitucionālo tiesību un cilvēktiesību jautājumos, savā publikācijā, izvērtējot rīkojuma mērķi, ir norādījusi, ka valsts un pašvaldību amatpersonas un darbinieki ir tie, kuriem atbilstoši Satversmē noteiktai valsts iekārtai ir jāīsteno valsts funkcijas. Visupirms tie ir Satversmē noteiktie konstitucionālie orgāni, kas īsteno valsts funkcijas – likumdošanu, izpildu funkciju un tiesu varu – arī ārkārtējā situācijā. Tā ir arī valsts

pārvalde, neatkarīgās iestādes un pašvaldības. Rīkojuma mērķis ir noteikt tādus šo personu pienākumus, kas netraucē valsts funkciju īstenošanu, bet, tieši otrādi, kas nodrošina to, ka šīs personas būs, tā teikt, darba kārtībā. Tādējādi primārais mērķis ir nodrošināt valsts funkciju īstenošanu, tostarp cilvēka tiesību aizsardzību, ārkārtējos apstākļos. Šīs valsts funkcijas neveic abstrakti veidojumi, bet reāli cilvēki. Ņemot vērā amatpersonu atbildību īpaši šajos apstākļos sabiedrības priekšā, šīm personām ir noteikts konkrēts pienākums rīkojuma 5.3.apakšpunktā. Līdz ar to pieteicējai kā pašvaldības iestādes (skolas) darbiniecei bija iespēja sabiedrības interesēs izdarīt atbildīgu izvēli – vakcinēties, vai arī atteikties no vakcinācijas, rēķinoties, ka tādā gadījumā pieteicēja tiks atstādināta no darba pienākumu pildīšanas.

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa 2021.gada 8.aprīļa sprieduma lietā „Vavrička un citi pret Čehiju" 288.punktā ir atzinusi, ka gadījumā, ja brīvprātīgas vakcinēšanās politika nav pietiekama, lai sasniegtu un uzturētu kolektīvo imunitāti, vai kolektīvajai imunitātei nav nozīmes slimības rakstura dēļ (piem., stingumkrampji), nacionālās iestādes var pamatoti ieviest obligātas vakcinēšanās politiku, lai panāktu atbilstoša līmeņa aizsardzību pret nopietnām slimībām.

Iepriekšminēto apstākļu kontekstā tiesa nav konstatējusi, ka leģitīmais mērķis būtu sasniedzams ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, un atzinusi ierobežojumu par atbilstošu leģitīmā mērķa sasniegšanai.

Tādējādi rīkojuma 5.3.apakšpunktā paredzētais pienākums pildīt darba pienākumus tikai ar vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu ir noteikts saskaņā ar likumu, tam ir leģitīms mērķis – neatliekama sociāla vajadzība aizsargāt citu cilvēku tiesības – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistās ar infekcijas izplatības ierobežošanu, vienlaikus sabiedrības interesēs nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību un tas ir samērīgs, proti, likumdevēja lietotie līdzekļi ir piemēroti un nepieciešami leģitīmā mērķa sasniegšanai, kā arī šo mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Izvērtējot lietas apstākļus, tiesa atzinusi, ka labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesību ierobežojumu.

[4.8] Ministru kabinets paskaidrojumos tiesai pamatoti ir norādījis uz statistikas rādītājiem, kurus tiesai nav pamata apšaubīt.

Proti, smagas slimības gaitas norises un nāves riska biežums vakcinētām personām ir 2,5 reizes mazāks nekā stacionētiem nevakcinētiem pacientiem. Pacientu hospitalizācijas intensitātes rādītāji, kuriem bija veikta primārā vakcinācija, bija 2,1 reizi zemāki nekā stacionētiem nevakcinētiem pacientiem. Turklāt risks nomirt no Covid-19 izraisītu veselības problēmu dēļ cilvēkiem, kas pabeiguši vakcināciju, 2022.gada 8.nedēļā bija 3,6 reizes zemāks nekā cilvēkiem, kas nebija pilnībā vakcinēti. Savukārt cilvēkiem, kuriem ir veikta balstvakcinācija, relatīvs risks nomirt no Covid-19 izraisītu veselības problēmu dēļ bija 12,8 reizes zemāks. Līdz ar to vakcinācija saglabā nāves un smagas slimības gaitas mazināšanas nozīmi, īpaši augsta riska populācijās.

Tīmekļa vietnē ir pieejams Nacionālā veselības dienesta 2021.gada novembra pētījums par Covid-19 vakcīnu drošumu un efektivitāti ar atsaucēm uz zinātniskiem rakstiem (*https://www.vm.gov.lv/lv/media/8115/download, aplūkots 04.11.2022.*). Pētījumā nepārprotami ir izdarīti secinājumi par to, ka vakcinācija būtiski samazina Covid-19 saslimšanas risku, vakcinētiem cilvēkiem saslimšanas gadījumā ir mazāka iespēja Covid-19 nodot tālāk, vakcinācija ievērojami samazina ieilguša Covid-19 slimību, ir svarīgi paaugstināt vakcinācijas aptveri, lai mazinātu slimības izplatību, smagu slimības gaitu un mirstību.

Minētie dati un pētījumā ietvertie fakti par vakcīnām un to ietekmi uz populāciju nepārprotami liecina, ka vakcinācija ir uzskatāma par efektīvu līdzekli smagas slimības gaitas norises un nāves riska mazināšanai.

Tādējādi tiesai nav bijušas šaubas, ka rīkojuma 5.3.apakšpunkts bija piemērots un vērsts uz leģitīmā mērķa sasniegšanu, kā arī tas bija samērīgs.

[4.9] Apkopojot minēto, tiesa atzinusi, ka nav pierādīti pieteicējas iebildumi par rīkojuma 5.3.apakšpunkta prettiesiskumu, kā arī secinājusi, ka nav konstatējami kādi netipiski apstākļi saistībā ar pieteicējas veselības stāvokli vai objektīvas norādes, kas varētu ietekmēt tiesas veikto vērtējumu un būtu pamats pieteikuma apmierināšanai. Līdz ar to rīkojuma 5.3.apakšpunkts konkrētajā situācijā attiecībā pret pieteicēju ir tiesisks un pamatots.

[5] Pieteicējas par minēto spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību, kurā papildus pieteikumā minētajam norādīts turpmākais.

[5.1] Ar rīkojuma 5.3.apakšpunktā noteikto ierobežojumu pieteicējai ir atņemtas cilvēktiesības.

[5.2] Vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta priekšnosacījums darba pienākumu pildīšanai rīkojuma izdošanas brīdī nebija noteikts nevienā likuma normā.

[5.3] Ministru kabinets ir pārkāpis sev piešķirtā deleģējuma robežas, izdodot rīkojuma 5.3.apakšpunktu.

[5.4] Pieteicēja iebilst tiesas argumentam par to, ka rīkojuma mērķis ir valsts funkciju izpilde, jo tiesa ir atsaukusies uz I.Ziemeles viedokli, kurā nav veikta zinātniska izvērtēšana.

[5.5] Tiesa ir nepilnīgi izvērtējusi pamattiesību ierobežojumu, jo spriedumā nav noskaidrojusi, kādas konkrēti pamattiesības Satversmes 106.pants aizsargā un kāda ir šo pamattiesību juridiskā daba. Rīkojuma 5.3.apakšpunkts ir iejaucies strādājošo personu tiesībās uz iztikas nopelnīšanu.

[5.6] Par pamattiesību ierobežošanas leģitīmo mērķi nevar uzskatīt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktības nodrošināšanu, jo to neparedz Satversmes 116.pants.

[5.7] Tiesa nav vērtējusi, vai ar ieviesto ierobežojumu tika sasniegts leģitīmais mērķis.

[5.8] Tiesa nav ņēmusi vērā, ka vakcīnas ir recepšu zāles, tāpēc to lietošanas izraisītās blakusparādības var radīt tiešus vai netiešus draudus cilvēka veselībai un dzīvībai. Dzīvības apdraudējums nevar tikt attaisnots ar neatliekamu sociālu vajadzību aizsargāt citu cilvēku tiesības un sabiedrības intereses.

[5.9] Ar rīkojuma 5.3.apakšpunktu pieteicējai ir noteikts netiešs vakcinācijas pienākums, kas neatbilst cilvēka cieņai un tiesiskumam.

[5.10] Spriedumā ir paustas vispārīgas un nepamatotas tiesas atziņas, piemēram, ka vakcinācija aizsargā gan personu pašu, gan šīs personas līdzcilvēkus, ka neinficētas personas vīrusu nepārnes, tādējādi vakcīnas efektīvi novērš arī transmisiju.

[5.11] Pieteicējas ieskatā vakcīnas pret Covid-19 ir eksperimentāla gēnu terapija, tās rada neatgriezenisku kaitējumu cilvēku veselībai un nopietnus draudus dzīvībai (un neizbēgami turpinās radīt ilgtermiņā), tās nepasargā no vīrusa transmisijas un saslimšanas.

[6] Veselības ministrija kā Ministru kabineta pārstāve iesniedza tiesā paskaidrojumu, kurā norādīts, ka apelācijas sūdzība nav pamatota, bet pieteikums ir noraidāms. Papildus norādīts, ka Ministru kabinetam ir piešķirtas tiesības noteikt tādus nepieciešamus pasākumus un ierobežojumus, kas ir vajadzīgi konkrētās ārkārtējās situācijas laikā. Tā kā ārkārtējās situācijas var būt dažādas, tad likumā nav iespējams ietvert katrai situācijai atbilstošu nepieciešamo pasākumu uzskaitījumus. Apelācijas sūdzības pamatā ir vispārīgi argumenti un neapmierinātība ar valstī noteikto tiesisko situāciju. No pieteicējas argumentiem nav iespējams identificēt kādus lietā nozīmīgus apstākļus, kas būtu tiešā veidā attiecināmi uz pieteicēju vai būtu tādi, kas varētu mainīt lietas iznākumu.

[7] Pieteicēja iesniedza tiesā papildu paskaidrojumu, kurā norādīts turpmākais.

[7.1] Ne tiesas spriedumā, ne Senāta spriedumos neparādās juridiskā analīze, kā un vai rīkojuma 5.3.apakšpunkts atbilst Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībā 7.punktam, kas cita starpā nosaka, ka nevienu bez tā brīvas piekrišanas nedrīkst pakļaut medicīniskiem vai zinātniskiem eksperimentiem.

[7.2] Veselības ministrijas 2022.gada 26.oktobra atbildes uz Saeimas deputātu jautājumiem apliecina, ka vakcinācija pret Covid-19 negarantē ne imunitāti, ne veselības saglabāšanu, ne dzīvības uzturēšanu.

[7.3] Lietā nav pierādījumu tam, ka valsts drošība rīkojuma izdošanas laikā tiešām bija apdraudēta.

[7.4] Ministru kabinets nav ievērojis Ovjedo Konvenciju par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā – Konvenciju par cilvēktiesībām un biomedicīnu 2.pantu par to, ka pirmajā vietā vienmēr jābūt indivīda interesēm un labklājības, nevis vienīgi sabiedrības vai zinātnes interesēm, kā arī preambulā noteikto par cilvēka cieņu.

Motīvu daļa

[8] Rakstveida procesā pārbaudījusi lietas materiālus, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka pieteicējas apelācijas sūdzība nav pamatota un pieteikums ir noraidāms.

[9] Izvērtējusi pirmās instances tiesas sprieduma pamatojumu kopsakarā ar procesa dalībnieku sniegtajiem paskaidrojumiem un pieteicējas pieteikumā un apelācijas sūdzībā izteiktajiem argumentiem, Administratīvā apgabaltiesa atzīst, ka pirmās instances tiesa ir pareizi konstatējusi lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, piemērojusi atbilstošās tiesību normas un pareizi tās interpretējusi, pirmās instances tiesas izdarītie secinājumi ir pareizi un pietiekami, tādēļ apgabaltiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai, atzīstot pirmās instances tiesas spriedumā sniegto pamatojumu par pilnībā pietiekamu, un atkārtoti izvērstāku argumentu izklāstu nenorāda.

Par apelācijas sūdzībā norādītajiem argumentiem Administratīvā apgabaltiesa norāda turpmāko.

[10] Pieteicēja atkārtoti uzsver, ka Ministru kabinets ir pārkāpis piešķirtā deleģējuma robežas, izdodot rīkojuma 5.3.apakšpunktu. Turklāt vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta priekšnosacījums darba pienākumu pildīšanai rīkojuma izdošanas brīdī nebija noteikts nevienā likuma normā.

Pirmās instances tiesa jau ir atbildējusi uz pieteikumā izteiktajiem un apelācijas sūdzībā faktiski atkārtotajiem argumentiem par to, ka rīkojums izdots ārpus Ministru kabinetam ar likumu deleģētās kompetences robežām un ar to nepamatoti ierobežotas Satversmē garantētās pamattiesības. Apgabaltiesa šim pirmās instances tiesas sprieduma pamatojumam ir pievienojusies.

Arī Senāts 2023.gada 31.maija spriedumā lietā Nr.SKA-364/2023 ir atzinis, ka rīkojums ir izdots Ministru kabineta kompetences ietvaros (*minētā sprieduma 8. – 15.punkts*).

Tā kā pieteicēja turpina uzskatīt, ka Ministru kabinets ir pārkāpis sev piešķirtā deleģējuma robežas, izdodot rīkojuma 5.3.apakšpunktu, apgabaltiesa sprieduma pamatošanai izmantos Senāta spriedumā nostiprinātās atziņas.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā praksē ir atzinusi, ka Covid-19 vīrusa radītais apdraudējums sabiedrības veselībai bija ļoti nopietns, un jāņem vērā, ka zināšanas par vīrusa īpašībām un bīstamību pandēmijas sākumposmā bija ļoti ierobežotas un tādēļ valstīm bija ātri jāreaģē šajā laikposmā. No tā izriet, ka attiecībā uz šo lietu tiesai jāņem vērā konkurējošās intereses ļoti sarežģītajā pandēmijas kontekstā un jo īpaši pozitīvo pienākumu, kas uzlikts Cilvēktiesību konvencijas dalībvalstīm aizsargāt to jurisdikcijā esošo personu dzīvību un veselību (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2022.gada 5.septembra spriedums lietā „Affaire Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS) c. Suisse", iesnieguma Nr. 21881/20, 84.punkts*).

Valstij ir plaša rīcības brīvība, nosakot obligāto vakcinācijas pienākumu, lai aizsargātu gan indivīda, gan sabiedrības veselību. Veselības aprūpes politikas jautājumi principā ietilpst valsts iestāžu rīcības brīvības robežās, jo tās vislabāk spēj izvērtēt prioritātes, resursu izmantošanu un sociālās vajadzības (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa spriedums lietā „Vavrička and Others v. the Czech Republic", iesnieguma Nr. 47621/13, 274.punkts*). Tiesa arī uzsvēra, ka šai rīcības brīvībai ir jābūt plašai (*turpat, 280.punkts*).

Senāts ir atzinis, ka rīkojuma 5.3.apakšpunktā noteiktais ierobežojums ir noteikts saskaņā ar likumu, proti, likuma atrunas princips ir ievērots. Izvērtējot likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 2., 4.pantu un 5.pantu, Senāts secinājis, ka Ministru kabinets ir deleģēts izsludināt ārkārtējo situāciju valsts apdraudējuma gadījumā, tostarp, ja būtiski apdraudēta cilvēku veselība un dzīvība. Minētā tiesiskā režīma laikā Ministru kabinetam ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldības institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus (*Senāta 2023.gada 31.maija sprieduma lietā Nr. SKA-364/2023, ECLI:LV:AT:2023:0531.A420247221.20.S, 9.punkts*).

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 8.panta pirmajā daļā ir uzskaitītas Ministru kabineta tiesības, izsludinot ārkārtējo situāciju, noteikt konkrētus ierobežojumus, savukārt panta otrā daļa pilnvaro Ministru kabinetu papildus tiem noteikt arī citus konkrētajā ārkārtējā situācijā nepieciešamos pasākumus (*turpat, 11.punkts*).

Arī Epidemioloģiskās drošības likuma 3.panta otrā daļa noteic, ka Ministru kabinets nosaka epidemioloģiskās drošības pasākumus atsevišķu infekcijas slimību izplatības ierobežošanai. Saskaņā ar minētā likuma 3.panta pirmās daļas 3.punktu epidemioloģiskā drošība ietver arī iedzīvotāju vakcināciju. Tādējādi Ministru kabineta kompetencē ir noteikt epidemioloģiskās drošības pasākumus (tai skaitā iedzīvotāju vakcināciju) infekcijas slimību izplatības ierobežošanai.

Ievērojot minētās tiesību normas un piesardzības principu, Senāts atzinis, ka tieši Ministru kabineta ziņā ir nodrošināt līdzsvaru starp veselības aizsardzības konstitucionālās vērtības mērķi un visām personām, kas dzīvo valsts teritorijā, piešķirto tiesību un brīvību ievērošanu. Ministru kabinets, ņemot vērā Covid-19 pandēmijas dinamiku, paredzamo vakcinācijas kampaņas tempu un jaunu, lipīgāku vīrusa variantu parādīšanos, bija novērtējis, ka joprojām pastāv ievērojams epidēmijas izplatīšanās risks. Līdz ar to tieši Ministru kabinets varēja novērtēt, kāda apjoma ierobežojumus nepieciešams ieviest šādā situācijā, un izdot attiecīgu vispārīgo administratīvo aktu apdraudējuma novēršanai (*turpat, 15.punkts*).

Kā to atzinis Senāts, apstāklis, ka minētajās tiesību normās likumdevējs nav tiešā tekstā paredzējis Ministru kabinetam tiesības izdot vispārīgo administratīvo aktu, neierobežo Ministru kabinetu izdot šādu administratīvo aktu, lai ieviestu drošības pasākumus infekcijas slimības izplatības ierobežošanai pandēmijas laikā. Šādas tiesības Ministru kabinetam izriet arī no šā sprieduma iepriekšējos punktos minētās kompetences rīkoties ārkārtējās situācijas laikā, lai novērstu attiecīgo apdraudējumu (*turpat, 12.punkts*).

[11] Pieteicēja pēc būtības apelācijas sūdzībā ir iebildusi pret to, ka ar vakcinēšanos iespējams sasniegt leģitīmo mērķi. Pieteicējas ieskatā noteiktais ierobežojums nav samērīgs, uzsverot, ka leģitīmais mērķis nav sasniegts (tiesa to nav vērtējusi).

Senāts 2023.gada 31.maijā spriedumā lietā Nr.SKA-364/2023 vērtēja un ir jau atzinis, ka rīkojuma 5.3.apakšpunktā noteiktajam ierobežojumam ir leģitīms mērķis (*minētā sprieduma 16.–20.punkts*) un tas ir samērīgs (*21.–29. punkts*).

Lai izvērtētu, vai pamattiesību ierobežojums atbilst samērīguma principam, ir nepieciešams izvērtēt: 1) vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai; 2) vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; un 3) vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*piem., Satversmes tiesas 2007.gada 16.maija sprieduma lietā Nr.2006-42-01 11.punkts, 2018.gada 26.aprīļa sprieduma lietā Nr.2017-18-01 21.3.punkts*).

No rīkojuma 5.3.apakšpunkta izriet prasība vakcinēties tikai tiem darbiniekiem un amatpersonām, kas strādā valsts un pašvaldību institūcijās (tai skaitā kapitālsabiedrībās), proti, tas skar valsts un pašvaldības institūciju darbinieku un amatpersonu pamattiesības. Savukārt personu loks, kuru pamattiesības uz veselību aizsargā aplūkotais tiesību ierobežojums, ir ievērojami plašāks un aptver sabiedrību kopumā. Attiecīgi pamattiesību ierobežojuma samērīguma kontekstā šajā lietā ir jāsamēro pieteicējai radītie Satversmes 96. (tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību) un 101. un 106.pantā (tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai un pildīt valsts dienestu) minēto pamattiesību ierobežojumi ar citām konstitucionālajām vērtībām – citu cilvēku tiesībām uz veselību.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa savā judikatūrā ir konstatējusi, ka obligātā vakcinācija kā piespiedu medicīniska iejaukšanās ir iejaukšanās tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību Cilvēktiesību konvencijas 8.panta izpratnē (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012.gada 15.marta spriedums lietā „Solomakhin v. Ukraine", iesnieguma Nr.24429/03, 33.punkts*). Vispārējs noteiktas rīcības aizliegums ir drastisks pasākums, kam nepieciešams saprātīgs pamatojums un īpaši nopietna pārbaude, ko veic tiesas, kuras ir pilnvarotas izsvērt attiecīgās intereses (*piem., Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 19.janvāra sprieduma lietā „Lacatus v. Switzerland", iesnieguma Nr.14065/15, 101.punkts, 2005.gada 6.oktobra sprieduma lietā „Hirst v. The United Kingdom (No. 2)", iesnieguma Nr. 74025/01, 82.punkts*).

Apgabaltiesa jau norādīja, ka valstij ir plaša rīcības brīvība, nosakot obligāto vakcinācijas pienākumu, lai aizsargātu gan indivīda, gan sabiedrības veselību.

Tāpat Eiropas Cilvēktiesību tiesa, vērtējot, vai pastāv Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8.panta pārkāpums, ņēma vērā vairākus aspektus: 1) vakcīnu drošību un efektivitāti un to, vai iestādes tās pastāvīgi uzrauga; 2) vakcinācijas izņēmumu esamību, piemēram, personām ar medicīniskām kontrindikācijām; 3) vai vakcināciju jāveic piespiedu kārtā; 4) kāda veida sankcijas tiek piemērotas personām, kas neievēro šo pienākumu; 5) vai vakcinācijas izmaksas sedz valsts veselības apdrošināšana; un 6) vai var saņemt kompensāciju par kaitējumu veselībai, ko izraisījusi obligātā vakcinācija (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa spriedums lietā „Vavrička un citi pret Čehijas Republiku", iesnieguma Nr.47621/13, 285.– 309.punkts*). Eiropas Parlaments ir norādījis, ka šie aspekti būtu jāņem vērā, arī vērtējot valsts uzlikto pienākumu pieteicējiem vakcinēties pret Covid-19 (*sk. European Parliament „Legal issues surrounding compulsory Covid-19 vaccination"*).

Pirmās instances tiesa minētos aspektus izskatāmajā lietā ir izvērtējusi pareizi.

[12] Satversmē ir iekļautas tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos, taču vienlaikus jāņem vērā, ka saskaņā ar ANO Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām ikvienam cilvēkam ir cilvēktiesības uz darbu, kas ietver ne tikai iespēju brīvi izvēlēties nodarbošanos (6.pants), bet arī tiesības uz drošiem un veselībai nekaitīgiem darba apstākļiem (7.panta „b" punkts). Līdz ar to darba ņēmēju aizsardzība ir attiecīgās valsts pienākums (*sk. Prof King J., Prof Luiz Motta Ferraz O. L. M., Legal, Constitutional, and Ethical Principles for Mandatory Vaccination Requirements for Covid-19, pieejams: https://lexatlas-c19.org/vaccinationprinciples/*).

Jāņem vērā, ka ārkārtējās situācijas laikā darbavietas tika uzskatītas par vienu no nozīmīgākajiem sabiedrības mikrovides slimības pārnēsāšanas lokalizācijas punktiem. Tajā pašā laikā tiesību doktrīnā pastāv viedoklis, ka obligātai vakcinācijas politikai darbavietā ir jābūt galējam līdzeklim, un, ja tā tiek izmantota, tai ir jābalstās uz nepieciešamības un samērīguma principiem, un tai ir jābalstās uz valsts tiesību aktu regulējumu (*sk. Prof King J., Prof Luiz Motta Ferraz O. L. M., Legal, Constitutional, and Ethical Principles for Mandatory Vaccination Requirements for Covid-19, pieejams: https://lexatlas-c19.org/vaccinationprinciples/*).

Pasākums, kas nav racionāli saistīts ar leģitīmu mērķi, nav nepieciešams. Attiecībā uz vakcinācijas prasībām saiknei starp pasākumu un tā mērķi jābūt pamatotai ar pieejamiem sabiedrības veselības un zinātniskiem pierādījumiem. Valdībai šāds pamats periodiski jāpārskata, lai nodrošinātu, ka saikne laika gaitā saglabājas konsekventa.

Nepieciešamība un samērīgums jānosaka, ņemot vērā darbinieku, pakalpojumu lietotāju un klientu pamatvajadzības. Jo īpaši tai būtu jābalstās uz objektīvu riska novērtējumu, kas nodrošina drošas un veselībai nekaitīgas darbavietas. Ja darba ņēmēji un/vai pakalpojumu lietotāji ir īpaši neaizsargāti pret Covid-19 iedarbību vai smagu saslimšanu, piemēram, veselības aprūpē un sociālajā aprūpē, obligātā vakcinācija tiek uzskatīta par pamatotāku. Nosakot proporcionalitāti, šādai politikai būtu jāveic „individuāls novērtējums", lai noteiktu, vai nevakcinēts darbinieks varētu radīt tiešus draudus citu cilvēku veselībai vai drošībai darbavietā. Jebkura obligātās vakcinācijas politika būtu pastāvīgi jāuzrauga vienlīdzības aspektā. Darba devējam ir pienākums konstruktīvi iesaistīties, ņemot vērā jebkādu nelabvēlīgu vienlīdzības ietekmi, ko izraisa obligātās vakcinācijas politika darbavietā (*sk. Prof King J., Prof Luiz Motta Ferraz O. L. M., Legal, Constitutional, and Ethical Principles for Mandatory Vaccination Requirements for Covid-19, pieejams: https://lexatlas-c19.org/vaccination-principles/*).

[13] Pamatojoties uz valdošo zinātnisko pasaules uzskatu, Pasaules Veselības organizācija un citas pasaules institūcijas un organizācijas 2021.gadā rīkoja kampaņu par pēc iespējas plašāku vakcināciju pret Covid-19, jo tikai vakcinācija spēja ierobežot epidēmiju un samazināt tās negatīvās sociālās un ekonomiskās sekas. Šeit jāņem vērā publiski pieejamā informācija un dati, kas tajā laikā bija pieejami, ka inficēšanās varbūtība pēc vakcinācijas ir mazāka un ka, pat ja tā notiek, slimības gaita parasti ir vieglāka.

Pirmās instances tiesa spriedumā ir vērtējusi epidemioloģisko situāciju un ņēmusi vērā zinātnes atziņas, kas pastāvēja rīkojuma izdošanas un spēkā esības laikā, kopsakarā ar rīkojuma mērķiem. Ministru kabinets pamatoti uzskatīja, ka, ņemot vērā tā rīcībā esošās zinātniskās atziņas, Covid-19 vīrusa reproduktivitātes risks ir ievērojami samazināts starp vakcinētām personām un personām, kuras ir pārslimojušas Covid-19. Rīkojuma izdošanas brīdī zinātniskajā literatūrā norādītais kopumā liecināja, ka vakcinācija samazina infekcijas izplatību, hospitalizācijas un nāves risku, kā arī vakcinācija aizsargā gan personu pašu, gan šīs personas līdzcilvēkus.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka starp Līgumslēdzējām pusēm pastāv vispārēja vienprātība, ko stingri atbalsta specializētās starptautiskās organizācijas, ka vakcinācija ir viens no veiksmīgākajiem un rentablākajiem veselības aizsardzības pasākumiem un ka katrai valstij būtu jācenšas panākt pēc iespējas augstāku vakcinācijas līmeni savu iedzīvotāju vidū (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2021.gada 8.aprīļa spriedums lietā „Vavrička un citi pret Čehijas Republiku", iesnieguma Nr.47621/13, 277.punkts*).

Arī citu valstu konstitucionālās tiesas ir norādījušas, ka obligātā vakcinācija aizsargā indivīdu pret inficēšanos un apkārtējo sabiedrību un sabiedrību kopumā pret epidēmiju rašanos. Dažādu epidēmiju izraisītas infekcijas rada augstu risku personu dzīvībai vai vismaz veselībai. Tāpēc epidēmijas pasākumu, tostarp obligātās vakcinācijas, mērķis izriet no tiesību uz dzīvību institucionālās aizsardzības aspekta, t. i., no valsts pienākuma aizsargāt dzīvību (*sk. Ungārijas Konstitucionālās tiesas 2021.gada 30.novembra lēmuma Nr.3537/2021 (XII. 22.) AB 49.punktu*).

Tādējādi vakcinācija ir piemērots līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai.

[14] Senāts ir atzinis, ka ierobežojuma leģitīmie mērķi ir citu cilvēku tiesību aizsardzība (apturēt straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazināt novēršamo mirstību, nodrošināt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību) un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība (nodrošināt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību - vērsts gan uz citu cilvēku tiesību aizsardzību, gan demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību) (*Senāta 2023.gada 31.maija sprieduma lietā Nr.SKA-364/2023, ECLI:LV:AT:2023:0531.A420247221.20.S, 20.punkts*).

Pieteicējas ieskatā par leģitīmo mērķi nevar uzskatīt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktības nodrošināšanu, jo to neparedz Satversmes 116.pants. Leģitīmais mērķis – veicināt vakcinācijas aptveri – nav pamatots un tiesisks.

Vakcinācijas aptvere ir tiešā mērā saistīta ar citu cilvēku tiesību aizsardzību un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību, jo tas ir epidemioloģiskās drošības pasākums. Minētie leģitīmie mērķi ir norādīti arī Satversmes 116.pantā.

Valsts un pašvaldību institūcijas, arī kapitālsabiedrības, tiek veidotas, lai nodrošinātu valsts funkciju izpildi un sniegtu iedzīvotājiem nepieciešamos pakalpojumus. Ir būtiski, lai arī ārkārtējās situācijas laikā valsts un pašvaldības turpinātu pildīt svarīgas valsts funkcijas un nepārtrauktu sniegt pakalpojumus. Minētais ir saistīts ar citu cilvēku tiesību aizsardzību (piemēram, tiesībām saņemt medicīnisko palīdzību, tiesībām uz izglītību, aizsardzību pret noziedzīgiem nodarījumiem, palīdzību ugunsgrēka gadījumā, sabiedriskā transporta pakalpojumiem u. c.). Vienlaikus tas attiecas arī uz demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību.

Demokrātiskas valsts iekārtu raksturo valsts varas sadalījums trijos tās atzaros, proti, likumdevēja varā, izpildvarā un tiesu varā. Izpildvaras uzdevums ir visas sabiedrības interesēs īstenot dzīvē tos mērķus, ko likumdevējs ietvēris normatīvajos aktos (*Satversmes tiesas 2003.gada 18.decembra sprieduma lietā Nr.2003-12-01 9.punkts*). Tāpēc visas sabiedrības interesēs ir nodrošināt, ka valsts un pašvaldības institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas ir spējīgi veikt savus pienākumus. Satversmes 1.pantā nostiprinātais demokrātijas princips citastarp prasa valsts funkcijas īstenot atbilstoši demokrātiskas un tiesiskas valsts principiem. Valsts pārvaldes uzdevums ir īstenot šos principus dzīvē. Ierēdņi, kas nespēj izprast un īstenot šos principus, diskreditē valsti kopumā, līdz ar to mazinot valsts iedzīvotāju uzticību savai valstij un tās demokrātiskajai iekārtai (sal. *Satversmes tiesas 2007.gada 10.maija sprieduma lietā Nr.2006-29-0103 18.punkts*).

Tādējādi arī mērķis nodrošināt svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību ir leģitīms mērķis – tas ir vērsts gan uz citu cilvēku tiesību aizsardzību, gan demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību.

[15] Pieteicēja apelācijas sūdzībā paudusi bažas par vakcīnu drošumu.

Apgabaltiesa norāda, ka visas Latvijā izmantotās vakcīnas pret Covid-19 ir reģistrētas Eiropas Zāļu aģentūrā, tās ir pārbaudītas un to lietošanu ir apstiprinājusi Eiropas Komisija. Tās kā visā Eiropā centralizēti reģistrētas zāles reģistrētas arī Latvijas Zāļu reģistrā un neviena no tām Ministru kabineta rīkojuma spēkā esības laikā nebija klīniskā pētījuma statusā (*Senāta 2023.gada 14.septembra rīcības sēdes lēmuma lietā Nr.SKA-566/2023, ECLI:LV:AT:2023:0914.A420253021.17.L, 4.punkts ar atsauci uz Zāļu valsts aģentūras skaidrojumu: https://www.zva.gov.lv/lv/jaunumi-un-publikacijas/jaunumi/zva-covid-19-vakcinasnav-eksperimentalas-bet-registretas-atbilstosi-stingram-prasibam*).

Pēc jebkuras zāļu reģistrēšanas Eiropas Savienībā, Eiropas Zāļu aģentūra un katras Eiropas Savienības dalībvalsts zāļu aģentūras turpina rūpīgi uzraudzīt to drošumu. Turklāt Covid-19 vakcīnu uzraudzība tiek veikta ievērojami intensīvāk, nekā citām zālē, lai nodrošinātu jaunas drošuma informācijas ātru identificēšanu, apkopošanu un analīzi. Latvijā arī netiek veikts neviens klīniskais pētījums saistībā ar Covi-19 vakcīnām, tādēļ personas, kuras vakcinējas, arī nepiedalās nekādā klīniskā pētījumā. Pieteicēja nav norādījusi objektīvus apsvērumus vai konkrētus normatīvo aktu pārkāpumus, kas liktu apšaubīt vakcīnu reģistrēšanas vai laišanas apgrozībā leģitimitāti. Visi lokāli ziņotie blakusparādību gadījumi tiek apstrādāti un iekļauti Eiropas dalībvalstu kopējā ziņojumu datubāzē *EudraVigilance*. Taču jāņem vērā, ka tajā parādās visi ziņotie gadījumi neatkarīgi no tā, vai to saistība ar konkrēto zāļu lietošanu ir apstiprinājusies vai nav. Eiropas Zāļu aģentūra publicē šos datus, lai sabiedrība, varētu piekļūt informācijai un arī uzraudzīt zāļu un vakcīnu drošumu. Taču informācija par ziņotajiem gadījumiem nenozīmē, ka zāles patiešām izraisītu attiecīgo nevēlamo efektu vai ka to lietošana nebūtu droša. Tikai visu pieejamo datu detalizēta novērtēšana un zinātniska izpēte ļauj izdarīt viennozīmīgus secinājumus par zāļu ieguvumu un risku. Gadījumā, ja tiek konstatēts nepieņemams drošuma apdraudējums, kas izmaina ieguvuma un riska samēru un padara to negatīvu, reģistrācija tiek apturēta. Tādējādi tiesai nerodas šaubas par vakcīnu reģistrāciju, laišanu apgrozībā un vakcīnu drošumu.

Tas vien, ka vakcīnām var būt blaknes un ka pieteicējai ir pārliecība par to, ka vakcīnas nav drošas, pats par sevi nav pamats atzīt, ka vakcinācija nebija piemērots līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai.

No apelācijas sūdzības izriet, ka pieteicēja uzskata, ka vakcīnu efektivitāte nav pierādīta un tā nepasargāja no saslimšanas.

Minētā sakarā apgabaltiesa norāda, ka nav noliedzams, ka dati par vakcīnu efektivitāti (ietekmi uz inficēšanās risku, risku saslimt simptomātiski, hospitalizācijas risku, letāla iznākuma risku un infekcijas pārnešanas risku), pieaugot vakcinēto personu skaitam un attīstoties vīrusa mutācijām, mainījās. Apgabaltiesa uzskata, ka, lai gan rīkojuma pieņemšanas laikā, pēc tā pieņemšanas un joprojām tiek iegūti jauni dati un sabiedrībā ir atšķirīgi viedokļi par vakcinēšanās nepieciešamību, tomēr rīkojuma 5.3.apakšpunkta tiesiskums ir vērtējams pēc tā, kādi apstākļi pastāvēja rīkojuma pieņemšanas laikā un kādi fakti bija zināmi atbildīgajām iestādēm, nevis pēc tā vai un kad saslima atsevišķas personas.

Vienlaikus apgabaltiesa norāda, ka vakcinācijas efektivitāte ir atkarīga no vairākiem faktoriem, tādiem kā vakcīnas veids, vakcīnu papildu uzturošās devas, laika, kas pagājis no vakcīnu saņemšanas, personas veselības stāvokļa. Kā apstiprina Slimību profilakses un kontroles centra dati, vakcīnas sākotnēji efektīvāk pasargāja no rīkojuma pieņemšanas brīdī dominējošā Covid-19 vīrusa Delta varianta izraisītas slimības, salīdzinot ar *Omicrona* variantu. Turklāt, spriežot par vakcinācijas efektivitāti, jāvērtē nevis saslimšanas, kas *Omicrona* variantā visbiežāk ved pie viegli ritošas slimības gaitas, bet gan smagu slimības norišu biežums un nāves risks. Vakcinācija ievērojami (3,2 reizes) samazina *Omicrona* dominējošā varianta nāves risku un 2,3 reizes – hospitalizācijas risku (*https://www.spkc.gov.lv/lv/covid-19-statistika*). Savukārt no publiski pieejamā informatīvā ziņojuma „Informācija par aktuālo epidemioloģiskās drošības situāciju un Covid-19 testēšanu, kā arī veselības aprūpes sistēmas kapacitāti" (*https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/bdcdde6d-d198-4789-8db4-5e3510e65163*) izriet, ka arī 2022.gada 8.nedēļā (faktiski pēdējā nedēļa, kad rīkojums bija spēkā), salīdzinot saslimstības intensitāti uz 100 000 iedzīvotajiem vakcinēto un nevakcinēto personu vidū, relatīvais risks saslimt personām, kurām bija veikta tikai primārā vakcinācija, bija 1,1 reizes mazāks nekā nevakcinētām personām. Savukārt personām, kurām bija veikta balstvakcinācija – 2 reizes mazāks. Redzamas atšķirības arī stacionēto cilvēku skaitā. Šeit svarīgi uzsvērt, ka neviena vakcīna nenodrošina 100 procentu garantētu aizsardzību pret saslimšanu. Atbildētājs un jomas speciālisti nav nolieguši, ka saslimt ar Covid-19 infekcijas slimību var arī vakcinētas personas. Taču tā būtiski samazina saslimšanas un attiecīgi tālākas slimības izplatīšanos.

[16] Satversmes tiesa ir norādījusi, ka pamattiesību ierobežojums tiek atzīts par nepieciešamu, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Vērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī citādi, Satversmes tiesa uzsver, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005.gada 13.maija sprieduma lietā Nr.2004-18-0106 secinājumu daļas 19.punktu*).

Apstākļos, kad pastāv nenoteiktība un ir nepieciešama valsts tūlītēja rīcība, lai aizsargātu svarīgas personu vai sabiedrības tiesības un likumiskās intereses, arī pamattiesību ierobežojuma samērīguma vērtējumā būtiska nozīme ir piesardzības principam. Atbilstoši šim principam institūcijai, kas izdod normatīvo aktu un citstarp vērtē, vai tiesiskajā regulējumā paredzētā pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus nevarētu sasniegt tādā pašā kvalitātē ar saudzējošākiem līdzekļiem, ir tiesības šaubu gadījumā no vairākām iespējamām alternatīvām izvēlēties to risinājumu, kas ar augstāku varbūtības pakāpi nodrošinās personu vai sabiedrības tiesību un interešu aizsardzību. Tomēr piesardzības princips nenozīmē, ka institūcija, kas izdod normatīvo aktu, būtu atbrīvota no pienākuma izvērtēt un noskaidrot, vai nepastāv citi, saudzējošāki līdzekļi, kas varētu nodrošināt attiecīgo leģitīmo mērķu sasniegšanu tādā

pašā kvalitātē (*Satversmes tiesas 2022.gada 10.marta sprieduma lietā Nr.2021-24-03 28.punkts*).

Tiesas kompetencē nav lemt par tādiem jautājumiem, kas ir strīdīgi no zinātniskā viedokļa, bet gan lemt, vai Ministru kabinets rīkojās pareizi atbilstoši tajā brīdī pieejamajai informācijai un tajā brīdī esošo zinātnisko pasaules uzskatu ietvaros.

Ņemot vērā, ka no zinātniskā viedokļa vakcinācijas tika atzītas par visefektīvāko veidu, kā apkarot epidēmiju (*sk. Pasaules veselības organizācijas mājaslapā ievietoto informāciju, piem., https://www.who.int/newsroom/questions-and-answers/item/coronavirus-disease-(covid-19)- vaccines-safety#, https://www.who.int/news-room/feature-stories/detail/safety-of-covid-19- vaccines*), jo tajā brīdī nebija citas alternatīvas, Ministru kabinets pareizi izvēlējās šo kā atbilstošāko līdzekli, kā vismazāk ierobežot cilvēku tiesības uz privāto dzīvi un tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos un samērot tās ar citu cilvēku tiesībām uz veselību.

Arī rīkojuma anotācijā ir norādīts, ka citi alternatīvie risinājumi tika izvērtēti, nosakot katru prasību, taču epidemioloģiskajai situācijai pasliktinoties tik strauji, citi risinājumi var nebūt tik efektīvi. Tāpat, nosakot katru prasību, tika izvērtēts ierobežojuma samērīgums pret ieguvumu (*sk. rīkojuma anotāciju*).

Piemēram, Ungārijas konstitucionālā tiesa ir norādījusi, ka obligātās vakcinācijas izmantošana kā galējais līdzeklis var tikt izmantota tāda leģitīmā mērķa kā sabiedrības veselības aizsardzība sasniegšanai, un jo īpaši nopietnas epidēmijas kontrole un tās seku mazināšana var attaisnot piespiedu tiesisko līdzekļu izmantošanu (*Ungārijas Konstitucionālās tiesas 2021.gada 30.novembra lēmuma Nr. 3537/2021 (XII. 22.) AB 56.punkts*).

Šajā gadījumā, lai gan Ministru kabinets neizmantoja piespiedu līdzekļus, lai pieprasītu vakcināciju, rīkojumā ietvertie nosacījumi, iespējams, izdarīja spiedienu uz darbiniekiem, nosakot nelabvēlīgas tiesiskās sekas vakcinācijas neveikšanas gadījumā.

[17] Pirmās instances tiesa ir vērtējusi, vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar citiem līdzekļiem, pamatoti secinot, ka rīkojuma mērķi nevar tikpat efektīvi sasniegt ar citiem mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Apgabaltiesa konstatē, ka rīkojuma izdošanas laikā pieteicēja pildīja darba pienākumus /Nosaukums A/ kā skolas medicīnas māsa. Apgabaltiesa atzīst, ka pieteicēja darba specifikas dēļ savus darba pienākumus nevarēja veikt attālināti, attiecībā uz viņu attālināta darba iespējas kā mazāk ierobežojošs līdzeklis nav vērtējamas. Tādējādi izskatāmajā lietā nav konstatējams, ka rīkojuma leģitīmo mērķi – neatliekama sociālā vajadzība aizsargāt citu cilvēku tiesības – varēja sasniegt ar pieteicējas tiesības mazāk ierobežojošu līdzekli.

[18] Vērtējot, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par pieteicējas tiesībām nodarīto kaitējumu, jāņem vērā arī ierobežojuma ilgums. Atbilstoši rīkojuma anotācijā norādītajam pasākumi bija plānoti uz laika posmu no 2021.gada 8.oktobra uz trīs mēnešiem. Anotācija arī paredzēja, ka Veselības ministrija izvērtē un regulāri sniedz informāciju Ministru kabinetā par epidemioloģiskās drošības situāciju, veselības aprūpes sistēmas kapacitāti un noslodzi, testēšanu, situāciju ģimenes ārstu praksēs un vakcināciju, kā arī priekšlikumus nepieciešamajām izmaiņām normatīvajā regulējumā. Savukārt saskaņā ar Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumu Veselības ministrija gatavo informāciju, lai Ministru kabinets reizi trijos mēnešos sniegtu Saeimai ziņojumu par epidemioloģiskās drošības draudiem.

Tādējādi konkrētais ierobežojums – pienākums vakcinēties – tika piemērots noteiktā laika posmā. Rīkojuma 5.3.apakšpunktā ietvertie priekšnoteikumi darba pienākumu veikšanai uztverami vien kā nodarbinātības pagaidu ierobežojumi.

[19] Pieteicēja argumentē, ka rīkojuma 5.3.apakšpunkts ir iejaucies strādājošo (nodarbināto) personu tiesībās uz iztikas nopelnīšanu.

Rīkojuma 5.3.apakšpunkts ir vērtējams kā epidemioloģiskās drošības pasākums, kuru Ministru kabinets bija pilnvarots noteikt infekcijas slimības izplatības ierobežošanai. Rīkojuma 5.3.apakšpunkts paredz vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu kā priekšnoteikumu darba pienākumu veikšanai, bet persona var nevakcinēties, šādas izvēles gadījumā rēķinoties ar tiesiskajām sekām – ierobežojumu no 2021.gada 15.novembra veikt darba pienākumus valsts vai pašvaldības iestādē. Tātad personai ir izvēle – vakcinēties vai to nedarīt, vienlaikus ņemot vērā Ministru kabineta izvirzītās prasības atsevišķu darba pienākumu veikšanai.

Kā jau apgabaltiesa norādīja, konkrētais ierobežojums – pienākums vakcinēties – tika piemērots uz trim mēnešiem, respektīvi, ārkārtas situācijas laikā. Rīkojuma 5.3.apakšpunktā ietvertie priekšnoteikumu darba pienākumu veikšanai uztverami vien kā nodarbinātības pagaidu ierobežojumi (*Senāta 2023.gada 31.maija sprieduma lietā Nr.SKA-364/2023, 28.punkts*).

Ievērojot minēto, Administratīvās apgabaltiesas ieskatā pieteicējai bija jāapzinās, ka, neveicot vakcināciju, viņa nevarēs noteiktu laika periodu veikt darba pienākumus iestādē. Kā jau to pamatoti norādījusi pirmās instances tiesa, pieteicējai uzliktais ierobežojums ir pretnostatāms visas sabiedrības ieguvumam – Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanai, veselības aprūpes sistēmas pārslodzes novēršanai un valsts pārvaldes funkciju nepārtrauktības nodrošināšanai. Ar leģitīmo mērķi aizsargātās tiesības un intereses ir būtiskas plašākam personu lokam. Prasība vakcinēties tika noteikta objektīvu interešu un vajadzību nodrošināšanai. Tādējādi Ministru kabineta rīkojumā ietvertie ierobežojumi attiecībā uz Satversmes 96. un 106.pantā minētajām tiesībām, kā arī Ministru kabineta rīkojumā paredzētās sekas nevakcinēšanās gadījumā, nav radījušas nesamērīgu iejaukšanos pieteicējas pašnoteikšanās tiesībās un tiesībās brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu. Noteiktā pagaidu prasība būt vakcinētam nav radījusi nesamērīgu iejaukšanos personas tiesībām likumā noteiktajā veidā pildīt darba pienākumus.

[20] Pieteicēja argumentē, ka tiesa nav izpildījusi objektīvās izmeklēšanas pienākumu, jo tiesai ir pienākums konkrētajā lietā noskaidrot objektīvo patiesību un nodrošināt pierādījumu pietiekamību neatkarīgi no tā, vai procesa dalībnieki ir sagādājuši pietiekami daudz pierādījumus. Tiesa ir piekopusi sacīkstes principam atbilstošu pieeju pierādījumu iesniegšanā un devusi priekšroku atbildētājas paskaidrojumiem, kuros ir sniegta nepatiesa, sagrozīta informācija.

Apgabaltiesa nepiekrīt pieteicējas argumentam, jo nekonstatē, ka pieteicējai būtu liegts iesniegt pierādījumus un/vai sniegt paskaidrojumus. Tiesa spriedumā ir pamatojusi, kādēļ devusi priekšroku atbildētājas paskaidrojumiem.

Objektīvās izmeklēšanas princips ir noteikts Administratīvā procesa likuma 107.panta ceturtajā daļā, kā arī izriet no Administratīvā procesa likuma 154.pantā noteiktā. Objektīvās izmeklēšanas princips prasa, lai tiesa vispusīgi noskaidrotu lietas izlemšanai būtiskos apstākļus un, ja nepieciešams, pati savāktu pierādījumus vai dotu norādījumus procesa dalībniekiem par pierādījumu iesniegšanas nepieciešamību. No objektīvās izmeklēšanas principa neizriet tiesas pienākums mērķtiecīgi veikt noteiktas darbības, lai lietas izskatīšanas gaitā apstiprinātu pieteicēja uzturēto pozīciju, proti, objektīvās izmeklēšanas princips nav izprotams kā pienākums tiesai meklēt pieteicēja apgalvojumus apstiprinošus pierādījumus. Tāpat tiesa pati šī principa ietvaros ir kompetenta izlemt, vai esošais pierādījumu kopums ir tāds, kas ir pietiekams lietas izspriešanai, vai ir nepieciešams pēc vēl papildu pierādījumiem. Tiesa nav saistīta ar procesa dalībnieku viedokli par nepieciešamību iegūt kādus papildu pierādījumu vai par pierādījumu attiecināmību. Ja tiesa secina, ka lietā iegūto pierādījumu kopums ir pietiekams, netiek pārkāpts objektīvās izmeklēšanas princips.

Ņemot vērā norādīto, apgabaltiesa nekonstatē, ka pirmās instances tiesa ir pārkāpusi objektīvās izmeklēšanas principu.

[21] Pieteicēja apelācijas sūdzībā ir pieteikusi lūgumu par papildus zinātnisko pētījumu un citu pierādījumu vākšanu, kuri netika iesniegti pirmās

instances tiesā, jo liela daļa no tiem publiski pieejami kļuvuši jau pēc lietas izskatīšanas pēc būtības, materiālu apjoms liels un tie ir svešvalodās, tādēļ nepieciešams laiks to sagatavošanai iesniegšanai tiesai. Pieteicēja ir norādījusi, ka papildu pierādījumi pamatos apelācijas sūdzībā paustos argumentus un pierādīs, ka noteiktie Covid-19 infekcijas ierobežošanas pasākumi bija absolūti nevajadzīgi, nepamatoti un nesamērīgi.

Apgabaltiesa norāda, ka pieteicēja līdz lietas izskatīšanai pēc būtības pabeigšanai nav iesniegusi ne zinātniskos pētījumus, ne pierādījumus. Arī apgabaltiesa uzskata, ka esošais pierādījumu kopums ir tāds, kas ir pietiekams lietas izspriešanai (ir iespējams objektīvi lietu izskatīt pēc būtības), tādēļ nav nepieciešams vākt papildu pierādījumus.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309.pantu, un 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021.gada 9.oktobra rīkojuma Nr.720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.3.apakšpunkta atzīšana par prettiesisku.

Spriedumu var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente S.Kanenberga

Tiesneši I.Juhņeviča-Knoka

O.Priedītis